

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ**

**ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ, АРХЕОЛОГІЇ ТА ТУРИЗМУ**

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
БАКАЛАВРА**

**на тему «МЕХАНІЗМИ ПІДВИЩЕННЯ ПРИВАБЛИВОСТІ
ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ
РЕГІОНУ»**

здобувач 4 курсу групи ТУ-21д

спеціальність: 242 Туризм і рекреація

Грипич Поліна Русланівна

(ПІБ здобувача)

(підпис)

Керівник роботи

д. геогр. н. проф. Заваріка Г.М.

(вчене звання, науковий ступінь, ПІБ)

(підпис)

КИЇВ – 2025

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ**

Факультет _____ юридичний
(повне найменування факультету)
Кафедра _____ Історії, археології та туризму
(повне найменування кафедри)
Освітній ступінь _____ бакалавр
(бакалавр, магістр)
Спеціальність _____ 242 Туризм і рекреація
(шифр і назва спеціальності)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
к. і. н, доц. Сапицька О.М.

« 17 » квітня 20 25 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ**

Грипич Поліна Русланівна
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача)

1. Тема роботи: _____
Механізми підвищення привабливості
туристично-рекреаційних комплексів регіону

керівник роботи: Заваріка Г. М.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по _____ від « 17 » квітня 20 2 року № 72/19.0
університету: _____ 5 1

2. Строк подання студентом роботи до _____ 12.06.1025 _____
захисту:

3. Вихідні дані: обсяг роботи 100 сторінок (1,5 інтервал, 14 шрифт Times
New Roman), список використаної літератури: 42 джерела.

4. Зміст основної частини (перелік питань, які потрібно розробити):

1. Теоретико - методологічні основи привабливості туристично-рекреаційних комплексів.

2. Аналіз привабливості туристично-рекреаційних комплексів регіону

3. Шляхи підвищення привабливості туристично-рекреаційних комплексів

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): матеріали кваліфікаційної роботи містять 16 таблиць і 5 рисунків

6. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів, що їх стосується:
Заваріка Г.М

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис. Дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1	Заваріка Г.М.	Заваріка Г.М.	
Розділ 2	Заваріка Г.М.	Заваріка Г.М.	
Розділ 3	Заваріка Г.М.	Заваріка Г.М.	

7. Дата видачі завдання « 18 » квітня 20 25 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Аналіз літератури	30.03.2025	виконано
2	Визначення мети, завдань, об'єкту та предмету дослідження	17.04.2025	виконано
3	Сформулювати мету дослідження	26.04.2025	
4	Проаналізувати привабливість туристично-рекреаційних комплексів регіону	29.04.2025	
5	Виявити проблеми та бар'єри у розвитку туристичної сфери регіону	13.05.2025	
6	Виявити шляхи привабливості туристично-рекреаційних комплексів	20.05.2025	
7	Запровадити інноваційні технології для підвищення конкурентоспроможності туристично-рекреаційних комплексів Київського, Одеського та Полтавського регіонів	09.06.2025	
8	Захист бакалаврської роботи	26.06.2025	

Здобувач

Грипич П.Р.

Керівник
роботи

Заваріка Г. М.

.....
(підпис)

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Грипич П.Р.. Механізми підвищення привабливості туристично-рекреаційних комплексів регіону – Рукопис.

Кваліфікаційна робота бакалавра за спеціальністю 242 «Туризм». – Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля Міністерства освіти і науки України. – Київ, 2025.

У роботі розглянуто основні теоретичні підходи до визначення туристичної привабливості та досліджено сучасний стан туристично-рекреаційних комплексів Київської, Одеської та Полтавської областей. Визначено проблеми, що стримують розвиток туристичної інфраструктури регіонів, проаналізовано рівень конкурентоспроможності об'єктів рекреації. Обґрунтовано необхідність упровадження інноваційних технологій, удосконалення інфраструктурних елементів і створення нових комплексів з урахуванням екологічних, соціальних та економічних чинників. Запропоновано перспективні напрями підвищення привабливості регіонів як туристичного осередку.

Ключові слова: туризм, туристична привабливість, туристично-рекреаційний комплекс, інфраструктура, розвиток.

ANNOTATION

Hrynych P.R. Mechanisms for Enhancing the Attractiveness of Regional Tourist and Recreational Complexes – Manuscript.

Bachelor's qualification work in the specialty 242 "Tourism". – Volodymyr Dahl East Ukrainian National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2025.

The paper explores the main theoretical approaches to defining tourism attractiveness and examines the current state of tourist and recreational complexes in the Kyiv, Odesa, and Poltava regions. It identifies the key issues hindering the development of regional tourism infrastructure and analyzes the competitiveness level of recreational facilities. The study substantiates the necessity of introducing innovative technologies, improving infrastructural components, and creating new complexes considering environmental, social, and economic factors. Prospective directions for increasing the attractiveness of the regions as tourist hubs are proposed.

Keywords: tourism, tourism attractiveness, tourist and recreational complex, infrastructure, development.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПРИВАБЛИВОСТІ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ.....	9
1.1. Поняття та сутність туристично-рекреаційних комплексів.....	9
1.2. Чинники, що впливають на привабливість туристично- рекреаційних комплексів	18
1.3. Методичні підходи до оцінювання привабливості туристично- рекреаційних комплексів	25
Висновки до розділу 1.....	32
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРИВАБЛИВОСТІ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ РЕГІОНУ	35
2.1. Загальна характеристика туристично-рекреаційних комплексів України.....	35
2.2. Аналіз рівня привабливості туристично-рекреаційних комплексів Київського, Одеського та Полтавського регіонів.....	42
2.3. Виявлення проблем та бар'єрів привабливості туристично- рекреаційних комплексів	46
Висновки до розділу 2.....	51
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ПРИВАБЛИВОСТІ ТУРИСТИЧНО- РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ.....	53
3.1. Напрями розвитку туристично-рекреаційних комплексів в регіонах України.....	53
3.2. Створення сучасного туристично-рекреаційного комплексу для підвищення привабливості на прикладі Полтавського регіону.....	56
3.3. Запровадження інноваційних технологій для підвищення конкурентоспроможності туристично-рекреаційних комплексів Київського, Одеського та Полтавського регіонів.....	59
Висновки до розділу 3.....	64
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69
ДОДАТКИ.....	75

ВСТУП

Актуальність теми. Туризм є однією з провідних галузей світової економіки, що суттєво впливає на розвиток регіонів, сприяє створенню робочих місць, підвищенню рівня доходів населення та формуванню позитивного іміджу території. В умовах глобалізації та зростаючої конкуренції між туристичними напрямками важливим завданням є підвищення привабливості туристично-рекреаційних комплексів як ключових об'єктів туристичної індустрії. Це потребує комплексного підходу та впровадження ефективних механізмів, які дозволять оптимізувати розвиток туристичної інфраструктури з урахуванням сучасних тенденцій і потреб ринку.

Особливу актуальність дослідження мають регіональні туристично-рекреаційні комплекси, які володіють значним потенціалом для розвитку, але часто стикаються з проблемами недосконалості інфраструктури, недостатньої інноваційності та низького рівня конкурентоспроможності. Вивчення та впровадження нових механізмів підвищення їх привабливості сприятиме не лише покращенню якості туристичних послуг, але й посиленню економічного потенціалу регіонів, що в свою чергу вплине на соціально-економічний розвиток територій.

Крім того, у контексті сучасних екологічних викликів і змін у соціально-економічній ситуації в Україні необхідно шукати баланс між збереженням природних ресурсів і розвитком туристичної сфери. Механізми, які враховують екологічні, соціальні та економічні аспекти, є ключовими для сталого розвитку туристично-рекреаційних комплексів. Таким чином, тема дослідження є актуальною і має практичне значення для формування ефективної регіональної туристичної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку туристично-рекреаційної діяльності в Україні досліджувалася у працях таких

вітчизняних науковців, як О. Вуйцик [12], Е. Щепанський [50], О. Артеменко [2], Т. Бороденко [8], В. Камінецький [26], І. Дмитренко [20], О. Лисенко [35] та ін. У їхніх роботах розглянуто теоретико-методологічні засади формування туристичного потенціалу, особливості регіонального туризму, роль інфраструктури у розвитку туристичних кластерів. Водночас, питання механізмів підвищення саме привабливості туристично-рекреаційних комплексів конкретних регіонів, досліджені фрагментарно, переважно у контексті загального туристичного потенціалу або розвитку окремих локацій. Це обумовлює потребу у більш глибокому аналізі чинників, що впливають на привабливість туристичних об'єктів, а також розробці ефективних механізмів її підвищення з урахуванням сучасних викликів.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення привабливості туристично-рекреаційних комплексів регіонів України шляхом аналізу чинників впливу, сучасного стану галузі та можливостей розвитку інфраструктури і застосування інноваційних технологій.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких завдань:

- розкрити поняття та сутність туристично-рекреаційного комплексу;
- проаналізувати чинники, що впливають на привабливість туристично-рекреаційних комплексів;
- розглянути методичні підходи до оцінювання привабливості туристично-рекреаційних комплексів;
- охарактеризувати сучасний стан туристично-рекреаційних комплексів Київського, Одеського та Полтавського регіонів;
- виявити проблеми та бар'єри, які стримують їхній розвиток;
- визначити шляхи підвищення привабливості туристично-рекреаційних комплексів, зокрема через розвиток інфраструктури, створення нових комплексів і впровадження інновацій.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є туристично-рекреаційні комплекси регіону. Предметом дослідження виступають механізми підвищення їхньої привабливості в умовах сучасного соціально-економічного розвитку.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано низку загальнонаукових і спеціальних методів: аналіз і синтез – для узагальнення теоретичних положень щодо туристичних комплексів; порівняльний аналіз – для зіставлення характеристик регіональних туристичних об'єктів; соціологічні методи – для виявлення громадської думки щодо рівня привабливості туристичних локацій; метод експертних оцінок – для визначення потенціалу розвитку об'єктів; картографічний метод – для візуалізації територіального розміщення туристичних ресурсів.

Інформаційна база дослідження. Інформаційну базу роботи становлять наукові публікації з тематики туризму, дані Державної служби статистики України, аналітичні матеріали органів державної влади та місцевого самоврядування Київського, Одеського та Полтавського регіонів, звіти туристичних підприємств, результати опитувань і експертних оцінок, а також нормативно-правові акти у сфері туризму.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається із вступу, трьох розділів і висновків, викладених на 81 сторінці друкованого тексту. Матеріали кваліфікаційної роботи містять 16 таблиць і 5 рисунків. Список використаних джерел із 50 найменувань уміщено на 6 сторінках і 7 додатків на 7 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ

ПРИВАБЛИВОСТІ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ

1.1. Поняття та сутність туристично-рекреаційних комплексів

Туристично-рекреаційні комплекси є складними багатофункціональними системами, що формуються в межах певної території на основі поєднання природних, соціально-економічних, історико-культурних та інфраструктурних ресурсів. Їхня сутність полягає у створенні умов для всебічного задоволення потреб населення у відпочинку, оздоровленні, подорожуванні та духовному збагаченні. При цьому туристично-рекреаційний комплекс не обмежується лише сукупністю об'єктів і територій, які мають туристичну привабливість, а являє собою організовану систему взаємозв'язків між усіма елементами, що забезпечують ефективне функціонування туристичної і рекреаційної діяльності (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Основні елементи туристично-рекреаційного комплексу

Елемент	Характеристика
Природні ресурси	Ландшафти, клімат, водні об'єкти, біорізноманіття
Історико-культурні ресурси	Пам'ятки архітектури, музеї, традиції, фестивалі
Соціально-економічна база	Рівень розвитку регіону, зайнятість, інвестиційна привабливість
Інфраструктура	Транспорт, готелі, зв'язок, об'єкти дозвілля та торгівлі
Організаційно-управлінський блок	Місцева влада, приватний

Джерело: [21, 37]

Ф. Шандяр вказує, що поняття туристично-рекреаційного комплексу відображає інтеграцію просторових і функціональних характеристик, в межах яких відбувається розвиток туристичних послуг, обслуговування відвідувачів, збереження природного середовища та культурної спадщини. На відміну від

ізолюваних туристичних об'єктів, комплекс є структурно цілісним утворенням, яке передбачає наявність туристичних маршрутів, рекреаційної інфраструктури, транспортного забезпечення, інформаційного супроводу і організаційного менеджменту. Його функціональність виявляється через можливість тривалого й безперервного обслуговування туристів, формування спеціалізованих туристичних продуктів і забезпечення синергії між суб'єктами господарювання, які працюють у сфері туризму [49, с.164].

Сутність туристично-рекреаційних комплексів неможливо звести лише до простого географічного зосередження туристичних ресурсів. Вона проявляється у здатності комплексу виконувати роль центру розвитку певного регіону, активізувати економічні процеси, сприяти зайнятості населення, розвивати суміжні галузі. Туристично-рекреаційні комплекси стають провідниками регіональної політики в частині диверсифікації економіки, розвитку малого і середнього бізнесу та збереження унікального природного ландшафту (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Комплексний вплив туристично-рекреаційних комплексів

Джерело: [33, 38]

Л. Бойко зазначає, що інтеграція рекреаційної та туристичної складової в одному комплексі сприяє глибшому використанню потенціалу територій. Рекреаційний аспект зосереджується на відновленні фізичного і психологічного ресурсу людини, а туристичний – на задоволенні пізнавальних, емоційних, культурних і соціальних потреб. У сукупності це створює потужну платформу для комплексного розвитку територій, де туризм не лише споживає ресурси, а й сприяє їх відтворенню, популяризації та охороні [7, с.135].

Туристично-рекреаційні комплекси, на думку М. Гришук, формуються переважно на основі територіальної концентрації ресурсів, сприятливих для розвитку туризму і рекреації. Йдеться не лише про наявність мальовничих пейзажів, лікувальних джерел чи історичних пам'яток, а про здатність території об'єднувати ці ресурси у функціональну систему, яка може залучити відвідувачів та утримати їх протягом тривалого часу. Територіальна концентрація створює передумови для інфраструктурного розвитку, логістичної доступності, оптимального використання трудових ресурсів, що в сукупності підвищує привабливість комплексу [17, с.78].

Наявність чітко вираженої організаційної структури, як вказує С. Жваненко, є ще однією суттєвою характеристикою туристично-рекреаційного комплексу. Вона включає як державні, так і приватні елементи управління, координаційні механізми, стратегічне планування і контроль за використанням ресурсів. Ефективне функціонування комплексу можливе лише за умови скоординованої взаємодії між різними рівнями управління, з урахуванням інтересів як туристів, так і місцевого населення. Тут важливо досягти балансу між економічними вигодами і екологічними обмеженнями, між комерційною доцільністю та соціальною відповідальністю [22, с.76].

Інфраструктурне наповнення туристично-рекреаційного комплексу є ключовим елементом, що формує його функціональність, привабливість і стійкість у конкурентному середовищі. Йдеться не лише про наявність готелів,

баз відпочинку чи санаторіїв, а про цілісну систему, що забезпечує комфортне перебування туристів на всіх етапах подорожі — від приїзду до від'їзду. Саме наявність зручної транспортної мережі, налагодженого зв'язку, інфраструктури розваг, медичного обслуговування та закладів торгівлі створює відчуття комплексності та завершеності туристичного продукту. Таким чином, інфраструктура не є лише фоном для відпочинку, вона формує якість вражень і визначає рівень задоволення потреб споживача.

Успішний туристично-рекреаційний комплекс — це не лише природні ресурси або історико-культурна спадщина, а перш за все організований простір, що дозволяє ефективно реалізувати туристичний потенціал регіону. Високий рівень інфраструктурного розвитку підвищує доступність територій, зменшує фізичні й часові бар'єри для відвідувачів, а також забезпечує стабільність і надійність туристичних послуг. Усе це впливає на формування позитивного іміджу регіону, сприяє збільшенню тривалості перебування туристів та їхньої лояльності до місця відпочинку.

Наявність розвиненої інфраструктури є важливою умовою не тільки для задоволення потреб туристів, а й для зростання економічних показників території. Інвестиції в транспорт, комунікації, охорону здоров'я та дозвілля формують основу для сталого розвитку туризму. Практика показує, що регіони, які систематично модернізують свою інфраструктуру, мають кращі позиції на туристичному ринку, активніше залучають внутрішніх і міжнародних туристів, а також демонструють зростання обсягів зайнятості в суміжних галузях.

І. Буднікевич та І Гавриш вказують, що культурний компонент є ще одним ключовим елементом у структурі туристично-рекреаційних комплексів. Мова йде не тільки про наявність об'єктів нематеріальної чи матеріальної спадщини, а й про створення унікального культурного середовища, яке формує емоційний фон сприйняття подорожі. Це середовище включає традиції, гастрономію, мистецтво, мову, способи взаємодії з туристами. Саме культурна автентичність,

у поєднанні з природною красою та комфортною інфраструктурою, робить туристично-рекреаційний комплекс унікальним і незабутнім [10].

Сучасні тенденції розвитку туризму і рекреації свідчать про зростання ролі сталого підходу до функціонування туристично-рекреаційних комплексів. Сутність сталості полягає у дбайливому використанні природних ресурсів, підтримці соціального добробуту місцевого населення, збереженні культурної спадщини і протидії негативним екологічним наслідкам. У цьому контексті туристично-рекреаційний комплекс розглядається як простір відповідального споживання і відпочинку, де важливо не лише створювати туристичні продукти, а й забезпечувати довгострокову життєздатність території (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Порівняння спеціалізованих і універсальних туристично-рекреаційних комплексів

Ознака	Спеціалізовані комплекси	Універсальні комплекси
Орієнтація	Один вид туризму (напр. лікувальний)	Кілька видів туризму одночасно
Гнучкість реагування на попит	Обмежена	Висока
Рівень ресурсного навантаження	Нижчий	Вищий
Складність управління	Відносно проста	Більш складна, потребує багаторівневої координації
Цільова аудиторія	Вузька	Широка

Джерело: сформовано автором самостійно

Погодимося з твердженням Н. Тягунової про те, що туристично-рекреаційні комплекси можуть бути як спеціалізованими, так і універсальними за своїм функціональним призначенням. Спеціалізовані орієнтуються, наприклад, лише на лікувальний туризм, гірськолижний або агротуризм, тоді як універсальні поєднують кілька видів туризму і відпочинку одночасно. Це дозволяє більш гнучко реагувати на зміни попиту і залучати ширші цільові аудиторії. Водночас універсальні комплекси вимагають більшої

координації і ресурсної підтримки, оскільки вони охоплюють ширший спектр послуг і вимагають багаторівневого управління [47, с.218].

Здатність туристично-рекреаційного комплексу функціонувати протягом усього року є важливою умовою його стабільності та ефективності. Сезонність, властива багатьом туристичним регіонам, часто стає чинником, що обмежує їхній розвиток, породжує економічні та соціальні ризики. У періоди пікового навантаження інфраструктура може не справлятися з обсягами туристичних потоків, тоді як у міжсезоння вона недозавантажена, що призводить до зниження прибутковості та вимушеного скорочення персоналу. Така нерівномірність також негативно впливає на зайнятість населення, яке залежить від туристичної сфери.

Успішні туристично-рекреаційні комплекси, зважаючи на ці виклики, орієнтуються на стратегії диверсифікації. Замість того, щоб покладатися виключно на природні умови, вони активно впроваджують нові формати обслуговування, що є привабливими незалежно від пори року. Наприклад, організація подієвого туризму дозволяє залучити відвідувачів навіть у зимовий або міжсезонний період, забезпечуючи стабільне використання інфраструктури. Тематичні фестивалі, культурні заходи, гастрономічні тури та мистецькі події формують альтернативну пропозицію, яка дозволяє підтримувати інтерес до регіону протягом усього року.

Окрім подій, чималу роль відіграють освітні й оздоровчі ініціативи, орієнтовані як на дорослих, так і на молодь. Курси, майстер-класи, тренінги або програми оздоровлення дозволяють не лише урізноманітнити туристичну пропозицію, а й залучити нові цільові групи. Таким чином, диверсифікація послуг допомагає не лише подолати проблему сезонності, а й підвищити стійкість туристично-рекреаційного комплексу, зробити його привабливим і конкурентоспроможним у довгостроковій перспективі [42, с.58].

Територіальна локалізація туристично-рекреаційних комплексів формується як результат складної взаємодії природно-географічних переваг і соціально-економічних чинників. Природні умови – такі як гірський рельєф, узбережжя морів, ліси чи мінеральні джерела – створюють основу для рекреаційного потенціалу, однак самі по собі вони не гарантують ефективного функціонування туристичного комплексу. Щоб територія перетворилась на повноцінний центр відпочинку та оздоровлення, необхідне наявне або перспективне економічне підґрунтя, яке включає інфраструктуру, інвестиційні ресурси та людський капітал.

У гірських, приморських і лісостепових зонах часто спостерігається формування рекреаційних кластерів, що спеціалізуються на оздоровчому, спортивному або екологічному туризмі. Ці регіони приваблюють відвідувачів своєю екологічною чистотою, природною красою та можливостями для активного дозвілля. Водночас, незважаючи на переваги природи, такі території потребують значних зусиль у розвитку транспортної доступності, сервісу та безпеки. Без достатнього рівня інфраструктурного забезпечення навіть найперспективніші природні локації можуть залишитися маловідомими або недостатньо використаними.

Не менш важливими є урбанізовані території – великі міста й приміські зони, які також здатні формувати туристично-рекреаційні комплекси. Їхньою перевагою є концентрація культурних, історичних і ділових об'єктів, а також високий рівень транспортної логістики та інженерної інфраструктури. У таких випадках туризм може розвиватися у форматі культурного, ділового або медичного, а також міського дозвілльєвого. Тому фактор локалізації не зводиться виключно до природи — ефективний розвиток комплексу передбачає економічне обґрунтування, стратегічне планування, залучення громади та довгострокову підтримку з боку місцевої влади й бізнесу.

Не менш важливим є фактор участі місцевого населення у створенні і функціонуванні туристично-рекреаційного комплексу. Соціальна інтеграція дозволяє підвищити рівень довіри до проєкту, зменшити конфлікти за ресурси, створити автентичний досвід для туриста. За умови ефективного залучення громади комплекс стає простором партнерства, де туризм сприймається не як зовнішнє втручання, а як джерело нових можливостей для місцевого розвитку. У цьому процесі важливо забезпечити рівний доступ до вигод і участь у прийнятті рішень [39, с.190].

Інноваційна складова сучасних туристично-рекреаційних комплексів відіграє дедалі важливішу роль у підвищенні їхньої конкурентоспроможності та привабливості. Розвиток цифрових технологій кардинально змінює підходи до організації відпочинку, управління туристичними потоками та обслуговування клієнтів. Застосування платформ онлайн-бронювання, мобільних додатків для навігації, електронних квитків, безконтактної оплати та інтерактивних довідкових сервісів значно покращує користувацький досвід і підвищує рівень задоволеності відвідувачів. Автоматизація процесів дозволяє оптимізувати витрати, зменшити навантаження на персонал і забезпечити стабільну якість обслуговування.

Не менш важливою є роль інновацій у формуванні змістовної пропозиції для туристів. Сучасний відпочиваючий очікує не лише комфортних умов, а й унікальних вражень, глибшої залученості та емоційного наповнення подорожі. У відповідь на ці запити туристично-рекреаційні комплекси розширюють формат послуг, впроваджуючи новітні концепції, такі як екотуризм, що поєднує активне дозвілля з природоохоронною діяльністю, або гастрономічний туризм із використанням локальних продуктів і культурних традицій. Створення цифрових музеїв та інтерактивних виставок із застосуванням доповненої реальності забезпечує глибше занурення в історичний або культурний контекст

місцевості, роблячи перебування на території комплексу не лише приємним, а й пізнавальним [31, с.135].

Інновації також сприяють стратегічному управлінню. Системи аналітики дозволяють відстежувати поведінку туристів, оцінювати популярність об'єктів, визначати ефективність рекламних кампаній та прогнозувати потоки. Це дає змогу керівництву комплексів оперативно приймати обґрунтовані рішення, адаптувати маркетингову стратегію та підвищувати гнучкість в умовах змін. Отже, інноваційна складова стає не просто доповненням до туристичної інфраструктури, а ключовим чинником її динамічного розвитку, орієнтованого на потреби сучасного споживача та тенденції глобального ринку.

З огляду на інтенсивний розвиток глобального туризму, туристично-рекреаційні комплекси все частіше включають елементи інтернаціоналізації. Це проявляється в орієнтації на іноземних туристів, впровадженні міжнародних стандартів сервісу, використанні багатомовного персоналу, участі в транснаціональних проєктах. Водночас інтернаціоналізація не повинна вести до втрати локальної самобутності, оскільки саме вона є головною конкурентною перевагою багатьох територій. Успішна модель полягає у поєднанні відкритості до світу із збереженням власної культурної специфіки [31, с.136].

Розвиток туристично-рекреаційних комплексів вимагає ефективної нормативно-правової бази. Законодавче регулювання має передбачати механізми охорони природи, правила землекористування, систему ліцензування, стандарти якості послуг, інструменти підтримки інвесторів. Водночас варто уникати надмірної зарегульованості, яка може стримувати ініціативу і розвиток приватного сектору. Оптимальною є модель державно-приватного партнерства, в якій держава формує стратегічні орієнтири і гарантує дотримання норм, а бізнес відповідає за ефективне управління та інноваційність [9, с.28].

На завершення, слід наголосити, що туристично-рекреаційний комплекс – це не просто територіальне угруповання ресурсів і об'єктів. Це цілісна, інтегрована і динамічна система, що здатна створювати соціальну, економічну, культурну і екологічну цінність. Його ефективність визначається не тільки кількістю туристів чи прибутком, а здатністю гармонійно поєднувати інтереси різних учасників процесу, сприяти сталому розвитку і підвищенню якості життя на локальному рівні. Саме тому дослідження, проектування і управління туристично-рекреаційними комплексами вимагає міждисциплінарного підходу, стратегічного мислення і високого рівня професійної компетентності.

1.2. Чинники, що впливають на привабливість туристично-рекреаційних комплексів

Туристичні комплекси, як складна система інфраструктури та сервісу, перебувають під впливом численних факторів, які визначають їх конкурентоспроможність та привабливість для потенційних споживачів туристичних послуг. Ці фактори формують загальне сприйняття туристичного об'єкта як з боку внутрішнього, так і міжнародного туриста, і здатні значною мірою впливати на попит.

Одним із головних елементів, що формують привабливість туристичного комплексу, є географічне розташування. Кліматичні умови, природні особливості території, наявність рекреаційних ресурсів мають першочергове значення. Туристи надають перевагу регіонам із комфортними погодними умовами, мальовничими ландшафтами, чистими водоймами або гірськими масивами. Водночас не менш важливим є і культурно-історичне підґрунтя місцевості, адже поєднання природи та культури створює особливу привабливість для різних цільових аудиторій [15, с.46].

Інфраструктура туристично-рекреаційного комплексу є базовою передумовою для його повноцінного функціонування та сталого розвитку. Саме вона визначає рівень фізичної доступності об'єкта, а отже, й кількість потенційних відвідувачів. Зручне транспортне сполучення, наявність якісних доріг, організованих зупинок громадського транспорту, навігаційних систем і стоянок для автотуристів значною мірою впливають на прийняття рішення про поїздку. Часто саме перша подорож є критично важливою: складнощі з доїздом або хаотична логістика здатні сформувати негативне враження ще до того, як турист отримає безпосередній досвід перебування на території комплексу.

Брак інфраструктурної підтримки, навіть за наявності унікальних природних чи культурних ресурсів, може стати фактором гальмування розвитку регіону. Проблеми з транспортом, відсутність належних під'їзних шляхів, нерозвинена мережа побутових і обслуговуючих об'єктів не тільки знижують комфорт відпочинку, а й ставлять під сумнів безпеку та надійність туристичного об'єкта. Турист, як правило, шукає не лише естетичну насолоду, а й функціональну зручність – від моменту планування подорожі до повернення додому.

Розвиток інфраструктури – це не лише технічне завдання, а й важливий елемент формування позитивного іміджу регіону. Інвестиції у транспортні розв'язки, дорожнє покриття, зв'язок і логістичні рішення здатні стати каталізатором зростання туристичних потоків, стимулювати місцеву економіку та залучати нових гравців на туристичному ринку. Таким чином, інфраструктура виступає не другорядною, а стратегічною складовою туристично-рекреаційного комплексу, що напряму впливає на його життєздатність та конкурентоспроможність.

До основних інфраструктурних елементів належать сучасні готельні комплекси, ресторани, служби обслуговування, об'єкти дозвілля, оздоровчі та

спортивні центри. Високий рівень сервісу сприяє формуванню лояльності туристів, які можуть стати постійними клієнтами [11, с.187].

Поведінкові особливості цільової аудиторії також впливають на привабливість туристичного комплексу. У сучасних умовах дедалі більше туристів прагнуть до індивідуалізованого досвіду, що змушує операторів пропонувати гнучкі пакети послуг, нові формати проживання, інтеграцію місцевої культури в екскурсійні програми (табл. 1.3).

Маркетингова стратегія просування має вирішальне значення для створення позитивного образу туристичного комплексу. Успішна комунікація через цифрові канали, присутність у міжнародних системах бронювання, активність у соціальних мережах підвищують впізнаваність бренду комплексу. Якщо інформація про об'єкт доступна, актуальна та привабливо подана, це прямо впливає на рішення споживача [5, с.216].

Таблиця 1.3

Основні чинники привабливості туристичних комплексів

Група чинників	Конкретні елементи
Природно-географічні	Клімат, ландшафт, водойми, рекреаційні ресурси
Культурно-історичні	Архітектура, музеї, традиції, пам'ятки
Інфраструктурні	Транспортна доступність, готелі, харчування, дозвілля, сервіс
Поведінкові	Потреби туристів, індивідуалізація досвіду, нові формати проживання
Маркетингові	Присутність у мережі, активність у соцмережах, бренд-комунікація
Економічні	Ціни, бонуси, система лояльності, доступність
Соціальні	Репутація, відгуки, якість сервісу, інклюзивність
Екологічні	Сталі практики, екологічна відповідальність
Правові	Регуляторна політика, пільги, законодавче середовище
Інноваційні	Цифрові рішення, мобільні додатки, smart-технології

Джерело: сформовано автором самостійно

Також важливу роль відіграє ціноутворення. Оптимальне співвідношення ціни та якості є головним критерієм вибору для великої частини туристів. Знижки, бонуси, система лояльності – додаткові засоби утримання

конкуrentних позицій. Проте занижена ціна без відповідного рівня обслуговування, навпаки, формує негативне враження.

Репутація комплексу часто ґрунтується на відгуках. Позитивний досвід попередніх відвідувачів, представлений у відкритому доступі, здатен сформувати попит на майбутні сезони. Тому якість обслуговування, чистота, безпека, привітність персоналу повинні бути не ситуативними, а постійними характеристиками комплексу [44, с.122].

Соціально-економічна ситуація в регіоні також формує обсяг і динаміку туристичних потоків. Якщо місцева влада підтримує розвиток туризму, інвестує в інфраструктуру, забезпечує безпечне середовище – привабливість комплексу зростає. Крім того, розвиток суміжних галузей, таких як харчова промисловість, виробництво сувенірної продукції або транспортні послуги, створює мультиплікаційний ефект.

Значний вплив мають також екологічні аспекти. Сучасні туристи дедалі частіше звертають увагу на рівень екологічної відповідальності туристичних об'єктів. Використання альтернативної енергії, відмова від пластику, дбайливе ставлення до ресурсів природи формують імідж туристичного комплексу як прогресивного та орієнтованого на сталий розвиток [18, с.127].

Юридичне середовище та регуляторна політика суттєво впливають на динаміку розвитку туристично-рекреаційних комплексів. Від рівня правової визначеності, стабільності нормативно-правової бази та прозорості адміністративних процедур залежить не лише довіра інвесторів, а й готовність бізнесу до довгострокових вкладень у туристичну інфраструктуру. Сприятливий законодавчий клімат створює основу для сталого розвитку галузі, коли інвестор може прогнозувати економічну віддачу, розраховувати на захист своїх прав та мати чіткі механізми взаємодії з державними структурами.

Програми державного стимулювання, зокрема податкові пільги, грантові механізми, співфінансування з бюджетів різних рівнів, а також підтримка

публічно-приватного партнерства є важливими інструментами активізації інвестицій. Особливо актуально це для малих та середніх туристичних об'єктів у регіонах, де приватні капіталовкладення потребують додаткових гарантій. Законодавча підтримка також має охоплювати спрощення дозвільних процедур, забезпечення земельних прав для будівництва об'єктів рекреації, а також встановлення прозорих правил ведення господарської діяльності у сфері туризму.

Водночас нестабільність законодавства, часті зміни нормативних вимог, надмірне регулювання чи складність у проходженні бюрократичних процедур створюють серйозні ризики для інвесторів. Такі фактори можуть зупиняти перспективні проекти ще на етапі планування, оскільки бізнесу складно орієнтуватися в непрогнозованому правовому полі. Корупційні бар'єри, відсутність механізмів судового захисту інвестицій та нерівність доступу до державної підтримки ще більше ускладнюють ситуацію, знижуючи загальну інвестиційну привабливість туристичної сфери. Таким чином, правове середовище є не лише фоном, а й активним чинником, що або сприяє зростанню туристично-рекреаційного комплексу, або стримує його розвиток.

Інновації у сфері обслуговування також сприяють підвищенню конкурентоздатності туристичних комплексів. Впровадження електронного бронювання, мобільних застосунків, віртуальних турів, smart-room технологій та інших цифрових рішень робить перебування зручнішим і сучаснішим, що приваблює молодшу аудиторію [41, с.353].

Не можна ігнорувати культурно-етнічний контекст. Відчуття автентичності, можливість долучитися до традицій, місцевої кухні чи народного мистецтва значно збагачують туристичний досвід. Це стає особливо актуальним для іноземних туристів, які прагнуть пізнати іншу країну не лише як ландшафт, а як цілісну культурну систему [34, с.106].

Інклюзивність у сфері туризму перестає бути лише моральною або етичного вимогою — вона стає важливою складовою конкурентоспроможності туристично-рекреаційних комплексів. Сучасні споживачі дедалі частіше звертають увагу не тільки на комфорт та естетику, а й на соціальну відповідальність об'єкта. Наявність умов для осіб з обмеженими фізичними можливостями, інфраструктури для батьків із малими дітьми, а також доступних сервісів для літніх людей свідчить про прогресивний підхід до організації простору. Це підвищує рівень довіри до комплексу, формує позитивний імідж і сприяє його позиціонуванню як відкритого для всіх.

Реалізація інклюзивних рішень на практиці включає не лише облаштування пандусів, ліфтів, тактильних покажчиків або доступних санвузлів. Йдеться також про спеціальні програми дозвілля, кваліфікований персонал, здатний працювати з різними категоріями відвідувачів, адаптоване харчування та умови проживання. Усе це створює не лише фізичну, а й психологічну доступність, дозволяє людям з різними потребами відчувати себе повноцінними учасниками туристичного процесу.

Крім того, інклюзивність розширює ринкову нішу для туристичних об'єктів. Адже включення нових категорій відвідувачів — це збільшення потенційної аудиторії, підвищення рівня заповнюваності та диверсифікація доходів. Туристичний комплекс, орієнтований на широкий спектр споживачів, здатен ефективніше адаптуватися до змін попиту, зберігати стійкість у кризових ситуаціях і відповідати сучасним міжнародним стандартам якості обслуговування. Таким чином, інклюзивність перестає бути лише соціальною ініціативою — вона перетворюється на важливий стратегічний ресурс розвитку.

Особливо важливою темою для України є вплив воєнного стану на туристичну галузь загалом та туристичні комплекси зокрема. Від 2022 року країна зазнає збройної агресії, що змінило контекст існування туристичного ринку. Безпековий чинник став критично важливим. Території, де існує реальна

чи потенційна загроза, втрачають привабливість, навіть якщо мають значний природний чи інфраструктурний потенціал (рис. 1.2).

Воєнний стан обмежує вільне пересування, змінює графіки роботи, накладає обмеження на комендантську годину, роботу громадського транспорту та інші аспекти функціонування комплексу. Ці фактори не лише знижують кількість відвідувачів, а й ускладнюють логістику, постачання, проведення культурно-масових заходів, що є складовою частиною туристичного продукту [4, с.462].

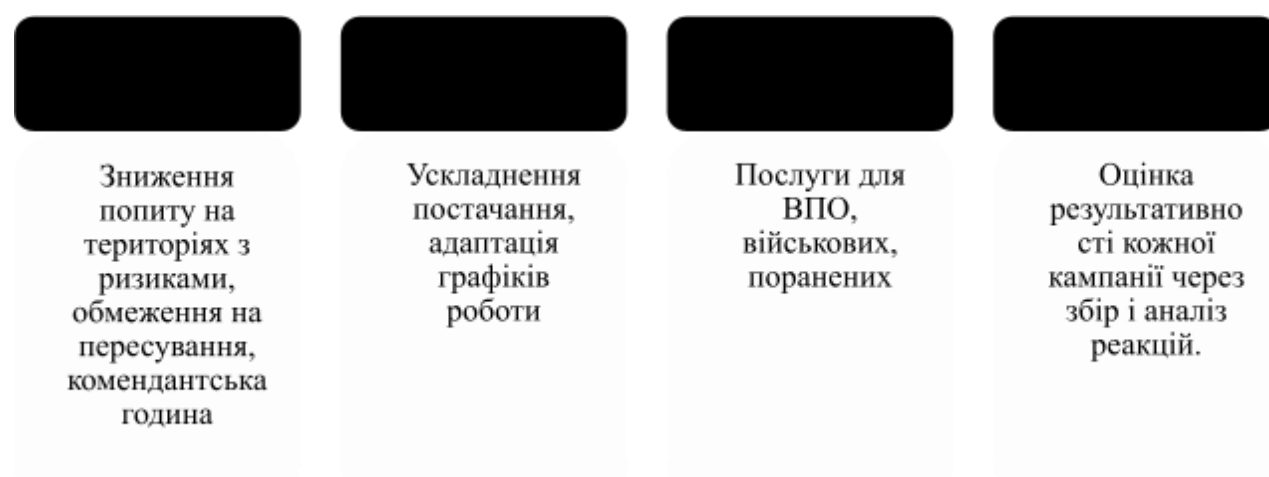

Рис. 1.2. Особливості впливу воєнного стану на туристичні комплекси України

Джерело: сформовано автором самостійно

Разом із цим варто зазначити, що частина туристичних комплексів змогла адаптуватися до умов війни. У відносно безпечних регіонах розвивається внутрішній туризм, особливо з орієнтацією на короткостроковий відпочинок. Такі комплекси почали переорієнтовувати свої послуги під потреби громадян, які тимчасово переїхали зі східних і південних регіонів, або військових, які перебувають у відпустці.

Деякі об'єкти використовуються як місця реабілітації, зокрема для поранених чи психологічно травмованих осіб. Це вимагає нового підходу до формування послуг, інфраструктури та персоналу. Воєнний стан сприяв

розвитку соціального виміру туризму, що до того не був повністю сформований в українській практиці [13, с.109].

Інформаційна політика під час війни також впливає на туристичну привабливість. Акценти в просуванні змістилися з розваг до підтримки національної економіки, соціальної стійкості, патріотичного туризму. Це новий формат, який вимагає глибшої етичної рефлексії від операторів ринку.

Незважаючи на всі складнощі, період воєнного стану актуалізував питання стійкості туристичної сфери. Комплекси, які зуміли зберегти кадровий потенціал, підтримати об'єкти в належному стані та адаптуватися до нових умов, у перспективі отримають перевагу після завершення бойових дій.

Таким чином, привабливість туристичного комплексу визначається сукупністю чинників – природних, інфраструктурних, соціальних, економічних, безпекових. В умовах воєнного стану ці чинники трансформуються, і саме здатність до адаптації, інноваційного мислення та соціальної відповідальності дозволить українським туристичним комплексам не лише вижити, а й закласти основу для відновлення після перемоги.

1.3. Методичні підходи до оцінювання привабливості туристично-рекреаційних комплексів

Оцінювання привабливості туристичних об'єктів є ключовим елементом сучасного туризмознавства, що безпосередньо впливає на ефективність стратегій розвитку регіонів, формування туристичних продуктів і прийняття управлінських рішень. Туристична привабливість має комплексний характер, оскільки формується під впливом широкого спектра чинників, як об'єктивних, так і суб'єктивних. Наукове осмислення методичних підходів до її оцінювання сприяє підвищенню конкурентоспроможності територій та якості туристичних послуг.

Історично концепція туристичної привабливості формувалася на перетині географії, економіки, психології та культурології. Кожна з цих дисциплін вносила власні критерії до розуміння того, що робить об'єкт привабливим для туриста. Згодом з'явилася потреба в уніфікації підходів, що дозволило б проводити порівняльні оцінки і формувати базу для прийняття управлінських рішень [24, с.113].

Оцінювання туристичної привабливості є складним багатовимірним процесом, у якому переплітаються об'єктивні показники й суб'єктивні враження. Методичні підходи до такого аналізу умовно поділяються на кількісні та якісні, що дозволяє враховувати як формальні, так і неформальні чинники впливу на туристичний потік. Кількісні методи засновані на цифрових індикаторах, що відображають реальний стан туристичної сфери. Йдеться про такі дані, як кількість приїжджих туристів, середня тривалість перебування, рівень завантаженості готелів, щільність транспортних зв'язків або наявність інфраструктурних об'єктів. Ці показники дозволяють відстежити динаміку розвитку, прогнозувати навантаження та оцінювати ефективність управлінських рішень.

Якісні методи, у свою чергу, ґрунтуються на суб'єктивному сприйнятті туристами певної території. Вони фокусуються на таких аспектах, як враження від архітектури, гармонійність природного ландшафту, унікальність культурних традицій, доброзичливість місцевого населення, атмосфера автентичності. Ці елементи часто визначають емоційний компонент вибору місця для подорожі, формуючи прихильність і бажання повернутись. Якісна оцінка привабливості зазвичай проводиться за допомогою анкетувань, опитувань, інтерв'ю чи аналізу відгуків у соціальних мережах.

Оптимальний підхід полягає у поєднанні кількісних і якісних методів, що забезпечує комплексне бачення туристичного потенціалу регіону. Наприклад, зростання туристичного потоку може бути пояснене не лише розвитком

інфраструктури, а й зміною іміджу території в інформаційному просторі. Таким чином, методологічна гнучкість та міждисциплінарність є ключем до повноцінного розуміння чинників туристичної привабливості та ефективного управління нею.

В умовах зростаючої конкуренції між туристичними DESTИНАЦІЯМИ визначення привабливості конкретного об'єкта повинно спиратися на науково обґрунтовані критерії. При цьому важливо враховувати, що привабливість не є постійною категорією, вона змінюється залежно від соціально-економічних, екологічних та політичних умов [48, с.82].

У світовій практиці поширеними є методики, які поєднують кілька критеріїв, об'єднаних у систему оцінки. Наприклад, використання багатофакторного аналізу дозволяє виявити не лише сильні сторони туристичного об'єкта, а й ті елементи, які потребують вдосконалення. Це сприяє цілісному баченню ситуації та формуванню ефективних стратегій розвитку.

Одним із найпоширеніших підходів є аналітична модель, яка включає оцінювання привабливості за такими блоками, як природний потенціал, культурно-історична спадщина, інфраструктурне забезпечення та рівень сервісу. Кожен з цих блоків може бути представлений системою індикаторів, що дозволяє здійснювати порівняльний аналіз об'єктів (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Основні блоки оцінювання туристичної привабливості та приклади індикаторів

Джерело: сформовано автором самостійно

У вітчизняній науці також сформувались цікаві методичні розробки. Зокрема, застосування геоінформаційних технологій дозволяє здійснювати просторовий аналіз туристичної привабливості. Це відкриває нові можливості для візуалізації даних, побудови карт привабливості та моніторингу змін у часі.

Одним із перспективних напрямів є використання соціологічних опитувань, які дозволяють залучити думку споживачів туристичного продукту. У такий спосіб отримуються дані про очікування, рівень задоволеності та лояльність туристів. Інтерпретація цих даних сприяє більш точному налаштуванню туристичної пропозиції [45, с.79].

Інший цікавий підхід пов'язаний із використанням методу експертних оцінок. За його допомогою можна отримати фахове бачення якостей туристичного об'єкта. Експерти аналізують характеристики території, потенціал розвитку та конкурентні переваги. Попри певну суб'єктивність, цей метод широко застосовується в галузевому плануванні.

Розвиток цифрових технологій надав новий імпульс у формуванні підходів до оцінювання привабливості. Використання великих даних (big data) дозволяє аналізувати поведінку туристів у реальному часі. Зокрема, аналіз пошукових запитів, онлайн-рейтингів та соціальних мереж допомагає виявити тенденції попиту [40, с.206].

Серед сучасних тенденцій варто виокремити персоналізований підхід до оцінювання. Привабливість одного й того самого об'єкта може варіюватися залежно від цільової аудиторії. Наприклад, молоді туристи надають перевагу інтерактивним розвагам, тоді як старше покоління більше цінує спокій та культурну насиченість.

Методика оцінки повинна враховувати сезонність, доступність об'єкта, зручність логістики, екологічну безпеку та відповідність стандартам якості. Усе це формує загальний досвід відвідування, який у підсумку і визначає рівень привабливості [28, с.199].

Не менш важливим є врахування емоційного чинника. Туристична привабливість – це також емоції, які людина отримує в результаті контакту з локацією. Саме емоційна насиченість досвіду часто стає причиною повернення туриста або його позитивних відгуків.

В умовах воєнного часу та післявоєнного відновлення України зростає потреба у переосмисленні методичних підходів. Безпековий аспект привабливості набуває особливого значення, адже навіть найцікавіший туристичний об'єкт втрачає актуальність, якщо перебуває в небезпечному регіоні [23, с.102].

Водночас унікальність української культурної спадщини створює великі можливості для відновлення туристичних потоків. Тому нові підходи до оцінки повинні охоплювати не лише матеріальні ресурси, а й символічну вартість об'єкта, його здатність формувати національну ідентичність.

Цікавою є ідея динамічного оцінювання, коли аналіз привабливості здійснюється в режимі постійного моніторингу. Це дозволяє виявляти зміни в сприйнятті об'єкта з боку туристів та оперативно реагувати на них. Такий підхід вимагає гнучких інструментів збору та аналізу інформації [6, с.43].

Важливо враховувати, що туристична привабливість може мати як локальний, так і глобальний вимір. Об'єкти, що є звичними для місцевого населення, можуть викликати великий інтерес у міжнародного туриста. Це створює додаткові можливості для просування навіть маловідомих дестинацій.

У контексті сталого розвитку зростає роль екологічних критеріїв. Привабливим стає той об'єкт, який демонструє відповідальне ставлення до довкілля та інтегрує принципи екотуризму. Туристи все частіше звертають увагу на вплив своєї діяльності на навколишнє середовище.

Варто згадати й про культурну автентичність як критерій привабливості. Уніфікація турпродукту, нав'язана глобалізацією, поступово викликає втому у мандрівників. Натомість зростає попит на унікальні, локальні враження, що забезпечуються завдяки збереженню традицій [30, с.54].

У процесі оцінювання важливо враховувати репутацію об'єкта, яка формується не лише через офіційні канали, а й через відгуки в соціальних мережах, блоги, відеоогляди. Тобто цифрове слово стало новим маркером привабливості, що потребує відповідного аналітичного інструментарію.

Особливу увагу слід приділяти інклюзивності туристичного простору. Туристичний об'єкт, що не враховує потреби людей з обмеженими можливостями, втрачає значну частину потенційної аудиторії. Тому сучасні методики повинні включати індикатори доступності [25, с.207].

Ідея креативної оцінки туристичних об'єктів набирає все більшої ваги в сучасній теорії та практиці розвитку туризму. Вона виходить за межі традиційних кількісних і якісних підходів, акцентуючи увагу на емоційному, символічному та культурному вимірах сприйняття. Важливо не просто описати

інфраструктуру чи природні ресурси, а зрозуміти, як саме туристичний об'єкт здатен надихати, формувати унікальні асоціації і створювати емоційний зв'язок з відвідувачем. Саме такі характеристики роблять місце неповторним і здатним залишатися в пам'яті людини надовго.

Креативна оцінка тісно пов'язана з культурним наративом, який об'єкт формує або підтримує. Це може бути історія, легенда, мистецький образ чи особлива атмосфера, що викликає інтерес і бажання дізнатись більше. Через такі інноваційні підходи туристичні комплекси можуть трансформуватися з простих локацій у справжні культурні центри, де відпочинок поєднується з глибшим пізнанням і переживаннями. Врахування креативної складової дозволяє залучати нові аудиторії, особливо молодь і креативні індустрії, що шукають нестандартних ідей для свого дозвілля.

Методичні підходи повинні бути адаптивними до умов регіону, оскільки універсальної моделі не існує. Кожен туристичний об'єкт унікальний у своєму контексті. Тому поєднання кількісних і якісних методів дозволяє отримати найбільш повну картину (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Порівняльна характеристика методів оцінювання туристичної привабливості

Метод	Переваги	Обмеження
Кількісний	Об'єктивність, простота порівняння	Не враховує емоційні чи суб'єктивні фактори
Якісний	Глибина аналізу, суб'єктивне сприйняття	Може бути упередженим, складність у порівнянні
Експертні оцінки	Фахова думка, гнучкість	Суб'єктивність, залежність від рівня експертів
Соціологічні опитування	Залучення думки туристів, орієнтація на споживача	Потреба в репрезентативній вибірці
Big Data	Актуальність, швидкість оновлення інформації	Високі технічні вимоги, складність обробки
Геоінформаційний аналіз	Візуалізація, просторовий аналіз	Не завжди доступні точні дані

Джерело: сформовано автором самостійно

Інтеграція місцевої громади у процес оцінювання туристичної привабливості стає все більш актуальним і важливим напрямом як для науковців, так і для практиків туристичної галузі. Місцеві мешканці володіють унікальним знанням про свою територію, її особливості, історію, культурні традиції та навіть приховані ресурси, які можуть залишатися поза увагою зовнішніх експертів. Саме їхній досвід і спостереження дозволяють більш глибоко і комплексно оцінити справжній потенціал регіону, враховуючи не тільки очевидні туристичні принади, а й тонкі соціокультурні нюанси.

Участь громади у таких процесах не лише підвищує якість оцінки, але й формує у мешканців почуття відповідальності за збереження і розвиток туристичних ресурсів. Це сприяє створенню стійких моделей туризму, які враховують інтереси і потреби як місцевих, так і гостей. Крім того, залучення мешканців стимулює їхню активність у просуванні свого регіону, розробці нових туристичних продуктів і культурних заходів, що робить туристичний комплекс більш живим і автентичним.

Такий підхід підкреслює важливість партнерства між владою, бізнесом і громадою, де кожен має свою роль і відповідальність. Лише за умов спільної роботи можна досягти гармонійного розвитку туризму, який не руйнує, а збагачує місцевий простір, сприяє збереженню культурної спадщини і підвищенню якості життя мешканців. Таким чином, інтеграція громади в оцінювання туристичної привабливості стає ключовим чинником сталого розвитку і соціальної згуртованості регіонів.

Таким чином, методичні підходи до оцінювання туристичної привабливості постійно вдосконалюються, відображаючи зміну парадигм у сфері туризму. Їх актуалізація особливо важлива для України, яка знаходиться на порозі відновлення туристичного потенціалу після масштабних викликів.

У системі сучасного туризму привабливість об'єкта дедалі більше залежить від здатності адаптуватися до потреб нових поколінь мандрівників.

Тому методика оцінювання повинна бути не лише науково обґрунтованою, а й чутливою до змін у соціокультурному середовищі.

Зрештою, правильно побудована методика дозволяє не лише оцінити наявний стан, а й сформулювати бачення майбутнього. Вона стає інструментом стратегічного управління, що поєднує науковий аналіз з практичними механізмами впливу.

Висновки до розділу 1

У результаті дослідження поняття та сутності туристично-рекреаційних комплексів можна зробити висновок, що такі комплекси є складними і взаємозалежними системами, які інтегрують природні, культурні, соціально-економічні та інфраструктурні ресурси для забезпечення всебічного розвитку регіону. Вони сприяють не тільки задоволенню потреб туристів, але й активізують економічні процеси, підтримують соціальну стабільність і збереження культурної спадщини. Успішність таких комплексів залежить від ефективного управління, інноваційних підходів, сталого використання ресурсів і взаємодії з місцевими громадами, що дозволяє створювати довгострокову життєздатність і підвищувати конкурентоспроможність територій на міжнародному рівні.

Привабливість туристичних комплексів визначається комплексом взаємопов'язаних чинників, серед яких найбільшу роль відіграють природно-географічні умови, розвинена інфраструктура, високий рівень сервісу та ефективна маркетингова стратегія. Водночас, соціальні аспекти, екологічна відповідальність і правове середовище значно підвищують довіру до туристичних об'єктів. У період воєнного стану важливу роль набувають адаптація комплексу до нових реалій та сприяння внутрішньому туризму, що дозволяє зберігати привабливість навіть за складних обставин.

Успішність туристичного комплексу у часи кризи значною мірою залежить від його здатності реагувати на зміни: від перебудови інфраструктури до нових підходів у обслуговуванні. Інноваційні технології, соціальна відповідальність та здатність адаптуватися до нестабільної ситуації стають важливими чинниками, що можуть забезпечити комплексам конкурентні переваги в майбутньому. Тому підтримка безпеки, розвитку інфраструктури та залучення нових сегментів аудиторії під час війни формує міцний фундамент для майбутнього розвитку українського туризму.

Ефективність методичних підходів до оцінювання привабливості туристичних об'єктів залежить від інтеграції кількох методів, що дозволяють отримати комплексну та об'єктивну картину. Врахування як кількісних, так і якісних факторів дає змогу оцінити не лише матеріальні, а й емоційні та соціокультурні аспекти привабливості. Сучасні технології, такі як великі дані та геоінформаційні системи, відкривають нові можливості для моніторингу та адаптації стратегій розвитку. У цьому контексті важливими є також гнучкість методів та їх здатність до динамічного коригування відповідно до змін у зовнішньому середовищі, що особливо актуально для поствоєнного відновлення туристичних об'єктів в Україні.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРИВАБЛИВОСТІ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ РЕГІОНУ

2.1. Загальна характеристика туристично-рекреаційних комплексів України

Україна – найбільша за площею країна Європи, яка має винятково сприятливе географічне розташування на перехресті транспортних і торговельних шляхів між Заходом і Сходом. Її територія простягається від Карпатських гір на заході до Азовського і Чорного морів на півдні, межує з сімома країнами, що створює широкий потенціал для розвитку транскордонного та міжрегіонального туризму. Така географія обумовлює наявність різноманітних ландшафтів, кліматичних зон, природно-рекреаційних ресурсів, культурно-історичних об'єктів, що є основою формування національного туристичного продукту.

Загальна площа України становить 603,5 тисяч квадратних кілометрів, що дорівнює майже 5,7% території Європи. Населення країни на початок 2024 року оцінюється приблизно в 37 мільйонів осіб. Це дозволяє розглядати Україну як країну з великим внутрішнім туристичним ринком і значним трудовим ресурсом у сфері обслуговування та туризму. Столиця країни – місто Київ – є не лише політичним та адміністративним, а й провідним культурно-туристичним центром (рис. 2.1).

Природно-рекреаційний потенціал України є винятково багатогранним. Територія країни охоплює як рівнинні, так і гірські райони, морські узбережжя, лісові масиви, степові зони, що дозволяє розвивати широкий спектр туристичних напрямів – від гірськолижного туризму в Карпатах до морського відпочинку в південних регіонах. Карпатський регіон, що охоплює частину Львівської, Івано-Франківської, Закарпатської та Чернівецької областей, має

ідеальні умови для зимового та екологічного туризму, трекінгу, велосипедного спорту, а також лікувально-оздоровчого туризму завдяки мінеральним джерелам.

Рис. 2.1. Карта визначних споруд України

Джерело: [46]

Клімат України – переважно помірно континентальний, із переходом до середземноморського на південному заході Криму. Середня температура січня коливається від -7°C на півночі до $+2^{\circ}\text{C}$ на півдні, а липня – від $+18^{\circ}\text{C}$ до $+24^{\circ}\text{C}$ відповідно. Безморозний період триває в середньому 170–200 днів на рік, що забезпечує можливість туристичної активності протягом більшої частини року. Це створює потенціал для рівномірного розподілу туристичних потоків упродовж сезону.

Україна має значну кількість водних ресурсів. Річкова мережа країни нараховує понад 63 тисячі водотоків, серед яких найбільші – Дніпро, Дністер, Південний Буг, Сіверський Донець. Узбережжя Чорного та Азовського морів простягається на понад 2800 км, що дозволяє формувати масштабну курортну

інфраструктуру. Окрему цінність становлять озера – зокрема, Шацькі озера на Волині, лимани півдня та Сиваш у Криму, які є перспективними для розвитку рекреаційного і лікувального туризму.

У таблиці нижче подано розподіл основних типів природних туристичних ресурсів України.

Таблиця 2.1

Основні типи природних туристичних ресурсів України

Тип ресурсу	Регіони поширення	Потенційне використання
Гірські ландшафти	Карпати, Кримські гори	Гірськолижний, активний, екотуризм
Морські узбережжя	Одеська, Херсонська, Миколаївська області	Пляжний, оздоровчий, водний туризм
Лісові масиви	Полісся, Карпати, частково Поділля	Екологічний, пішохідний туризм
Мінеральні джерела	Закарпаття, Львівщина, Харківщина, Полтавщина	Бальнеологічний, санаторно-курортний
Озера, річки, водосховища	Шацькі озера, Дніпро, Південний Буг, Дністер	Риболовля, водний, кемпінг, круїзи
Степові та напівпустельні зони	Південна Україна, Донбас	Сафарі-туризм, етнографічний туризм

Джерело: узагальнено за даними Державного агентства розвитку туризму України

Природно-заповідний фонд України займає надзвичайно важливе місце серед складових туристичного потенціалу країни. Він налічує понад 8,8 тисяч об'єктів, серед яких національні природні парки, біосферні заповідники, заказники, дендропарки та ботанічні сади. Завдяки такій різноманітності природоохоронних територій Україна має унікальну можливість пропонувати туристам різноманітні форми відпочинку, зокрема екотуризм, який набуває все більшої популярності серед сучасних мандрівників. Крім того, науковий туризм і тури вихідного дня активно розвиваються на базі цих природних багатств, а дитячо-юнацькі відпочинкові програми отримують необхідну основу для виховання екологічної свідомості.

Загальна площа природно-заповідного фонду становить більше 6,8% території України, що свідчить про значний державний акцент на збереження природної спадщини. Ця територія не лише захищає унікальні ландшафти і біорізноманіття, а й створює природний каркас для розвитку сталого туризму, який поєднує відпочинок з екологічною освітою. Таким чином, ПЗФ відіграє роль не лише природного ресурсу, але й важливого чинника формування екологічно відповідального туризму, що сприяє охороні природи та підвищенню культурного рівня населення.

Культурно-історичні ресурси України доповнюють природний потенціал, формуючи другий фундаментальний напрямок туристичної привабливості. Україна має багату національну спадщину, що налічує понад 150 тисяч пам'яток різного типу: історії, архітектури, археології, релігії, військової справи та культури. Ця багатоманітність дає можливість туристам зануритися в глибини історії, пізнати традиції різних епох і культурних впливів, які формували сучасну Україну. Культурні об'єкти є важливими осередками для освітнього, пізнавального та паломницького туризму, що приваблює як вітчизняних, так і закордонних гостей.

Особливою гордістю країни є ті культурні пам'ятки, які увійшли до списку світової спадщини ЮНЕСКО. Серед них — Києво-Печерська лавра і Софійський собор у Києві, історичний центр Львова та дерев'яні церкви Карпатського регіону. Ці об'єкти не лише мають велику історичну і культурну цінність, а й слугують потужними магнітами для туристів з усього світу. Їхня популярність сприяє міжнародному визнанню України як країни з багатою спадщиною та високим туристичним потенціалом.

Поєднання природно-заповідних територій і культурно-історичних об'єктів створює унікальну синергію, яка робить туристичний потенціал України багатовимірним і привабливим для широкої аудиторії. Цей комплексний підхід дозволяє не лише зберегти природні і культурні цінності, а й розвивати

різні види туризму — від екологічного до культурного і пізнавального. У результаті туристично-рекреаційні комплекси країни можуть пропонувати насичений і різноманітний відпочинок, здатний задовольнити найрізноманітніші інтереси й запити відвідувачів.

У таблиці нижче наведено узагальнену структуру ПЗФ.

Таблиця 2.2

Структура природно-заповідного фонду України (2024 р.)

Категорія ПЗФ	Кількість об'єктів	Площа, тис. га	Основне значення
Біосферні заповідники	5	285,7	Глобальне природоохоронне значення
Природні заповідники	19	142,1	Наукове вивчення природи
Національні природні парки	54	1238,6	Туристичне, освітнє, рекреаційне
Регіональні ландшафтні парки	89	774,4	Екотуризм, збереження ландшафтів
Заказники, пам'ятки природи тощо	8675	2097,3	Локальна охорона флори і фауни
Разом	8842	4538,1	

Джерело: Державна служба статистики України, Міндовкілля

Надзвичайно розвиненими є музейна справа, театральна культура, фольклорна спадщина. В Україні діє понад 5500 музеїв і музейних кімнат, включаючи Національний художній музей України, Музей народної архітектури та побуту в Пирогові, Львівський історичний музей, Одеський літературний музей та багато інших. У багатьох регіонах активно розвиваються народні ремесла — гончарство, різьбярство, писанкарство, ткацтво — що є основою для етнотуризму.

Подієвий туризм також активно розвивається в Україні. Серед найвідоміших подій — музичні фестивалі Atlas Festival (Київ), ZaxidFest (Львівщина), етнофестивалі «Країна мрій», «ГогольFest», «Сорочинський ярмарок», численні кулінарні та гастрономічні заходи, фестивалі вина та традиційної кухні в Закарпатті, Львівщині, Одещині. У багатьох регіонах

організуються історичні реконструкції, лицарські турніри, театралізовані події, що значно урізноманітнюють

туристичний продукт (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Фестиваль Atlas Festival (м. Київ)

Україна володіє значним транспортно-інфраструктурним потенціалом, який включає в себе розгалужену мережу автомобільних та залізничних шляхів, а також важливі міжнародні аеропорти, морські порти й внутрішні водні шляхи. Ця система забезпечує можливість зв'язку між різними регіонами країни, а також сприяє міжнародній мобільності туристів. Завдяки наявності таких транспортних артерій туристи можуть досить легко дістатися до основних туристичних центрів, що є важливою передумовою розвитку туристичної сфери. Проте існуючий потенціал часто не використовується на повну через низку технічних та організаційних обмежень.

Для повного розкриття туристичного потенціалу України необхідно здійснити суттєве оновлення інфраструктури. Сучасний стан доріг, залізничних колій та аеропортів вимагає модернізації з огляду на безпеку, комфорт і швидкість пересування. Особливо важливо підвищити рівень обслуговування та

інтеграції транспортних систем для забезпечення зручності туристів, які все більше орієнтуються на швидкі й безперешкодні пересування. Водночас оновлення має торкатися не лише фізичної інфраструктури, а й цифрової складової – це дозволить суттєво покращити доступність інформації, оптимізувати бронювання послуг та надати якісний сервіс на всіх етапах туристичного маршруту.

Важливою складовою розвитку туристичної інфраструктури є створення регіональних кластерів, які можуть консолідувати зусилля для просування своїх ресурсів і послуг. Такі кластери дозволяють оптимізувати використання локальних потенціалів, розвивати спеціалізовані туристичні продукти та залучати інвестиції. Інтеграція регіональних ініціатив в єдину національну стратегію дає змогу створити конкурентоспроможний туристичний продукт, який буде привабливим не лише для внутрішнього ринку, а й для іноземних відвідувачів.

Не менш важливим є процес інтеграції України до європейського туристичного простору, що відкриває нові можливості для міжнародної співпраці, обміну досвідом і використання європейських стандартів у сфері туризму. Така інтеграція сприяє підвищенню якості туристичних послуг, залученню інвестицій та розвитку інноваційних технологій, що в сукупності зміцнює позиції України як привабливої туристичної дестинації на світовій арені. Таким чином, транспортно-інфраструктурний потенціал країни є міцною базою для розвитку туризму, але потребує системного оновлення і стратегічного управління.

Таким чином, туристичний потенціал України є надзвичайно потужним і різноплановим. Завдяки унікальному поєднанню природних ресурсів, культурної спадщини, сприятливого клімату та багатой подієвої активності країна має всі передумови для формування конкурентоспроможного туристичного продукту як на національному, так і міжнародному рівнях.

Реалізація цього потенціалу потребує системного підходу з боку державної політики, бізнесу та громадянського суспільства.

2.2. Аналіз рівня привабливості туристично-рекреаційних комплексів Київського, Одеського та Полтавського регіонів

Питання привабливості туристично-рекреаційних комплексів відіграє ключову роль у стратегічному плануванні соціально-економічного розвитку регіонів. В умовах зростаючої конкуренції між регіонами України за туристичні потоки виникає потреба у комплексному порівняльному аналізі туристичних ресурсів та інфраструктури. Це дозволяє виявити сильні сторони окремих територій, зону недоопрацювань і потенційні можливості для розвитку галузі. У цьому контексті аналіз рівня туристично-рекреаційної привабливості Київського, Одеського та Полтавського регіонів є особливо актуальним.

Формування туристичної привабливості регіонів залежить від сукупності факторів, які охоплюють як природно-кліматичні, так і соціально-економічні складові. Серед ключових аспектів, що впливають на туристичний вибір, слід виокремити якість і різноманіття природних ресурсів, наявність історико-культурної спадщини, розвиток інфраструктури, рівень сервісу, частоту й масштаб культурних подій, безпекову ситуацію, цифрову присутність (вебсайти, мобільні додатки, віртуальні тури), а також зручність транспортного сполучення. Врахування усіх цих факторів дозволяє провести об'єктивне порівняння регіональних туристичних комплексів.

Для дослідження було відібрано по кілька найпоказовіших туристично-рекреаційних комплексів у межах кожного з трьох досліджуваних регіонів. У Київському регіоні це Київ, Переяслав і Вишгород, які відзначаються історичною значущістю та розвиненою культурною інфраструктурою. В Одеському регіоні проаналізовано Одесу, Затоку та Вилкове, що мають виражену курортну або етнографічну спеціалізацію. У Полтавському регіоні до

аналізу включено Миргород, Великі Сорочинці та Диканьку – місцевості, які зберігають глибокий культурно-історичний контекст та мають певний туристичний потенціал.

Таблиця 2.3

Порівняльний аналіз туристично-рекреаційних комплексів Київського, Одеського та Полтавського регіонів

Регіон	Комплекс	Туристів/рік (тис.)	Об'єктів розміщення	Істор.-культ. об'єкти в	Середній рейтинг	Подій/рік	Транспортне сполучення
Київський	Київ	1500	300	200	4.7	250	залізниця, авто, авіа
Київський	Переяслав	70	15	50	4.5	20	автошляхи
Київський	Вишгород	40	10	20	4.3	12	автошляхи
Одеський	Одеса	1100	270	160	4.8	220	залізниця, авто, авіа
Одеський	Затока	500	120	10	4.2	40	автошляхи
Одеський	Вилкове	60	18	25	4.4	15	обмежене
Полтавський	Миргород	80	25	10	4.6	15	залізниця, автошляхи
Полтавський	Великі Сорочинці	35	10	14	4.7	20	автошляхи
Полтавський	Диканька	22	7	13	4.3	10	автошляхи

Джерело: узагальнено автором на основі відкритих даних туристичних порталів та регіональних звітів

Аналіз таблиці свідчить про чітку диференціацію туристичних комплексів за кількістю туристів, інфраструктурною наповненістю та культурною значущістю. Київ і Одеса є найбільшими туристичними центрами, що забезпечують щорічний прийом понад мільйона відвідувачів. Обидва міста мають розвинену транспортну мережу, велике число історико-культурних пам'яток і високий рейтинг серед туристів. Київ водночас є потужним

осередком подієвого туризму, тоді як Одеса більше орієнтована на курортно-морський відпочинок.

Серед об'єктів з меншим навантаженням вирізняються Переяслав і Миргород. Вони приваблюють туристів завдяки автентичності, санаторно-курортному профілю (у випадку Миргорода) та глибокому історичному змісту. Разом з тим, їхня туристична інфраструктура розвинена значно слабше, ніж у мегаполісах.

Таблиця 2.4

Оцінка обмежень туристично-рекреаційних комплексів Київського, Одеського та Полтавського регіонів

Комплекс	Сезонність (1–5)	Наявність готелів	Онлайн-присутність	Заходи у міжсезоння	Іноземний туризм	Інфраструктура
Київ	1	дуже добра	дуже висока	так	високий	відмінна
Переяслав	3	середня	середня	частково	низький	добра
Вишгород	3	обмежена	низька	ні	відсутній	середня
Одеса	2	дуже добра	дуже висока	так	високий	відмінна
Затока	5	середня	середня	ні	середній	добра
Вилкове	4	обмежена	низька	частково	низький	обмежена
Миргород	2	добра	висока	так	низький	добра
Великі Сорочинці	4	середня	середня	ні	дуже низький	середня
Диканька	3	обмежена	низька	ні	відсутній	середня

Джерело: сформовано автором

Дані таблиці демонструють, що найбільш сприятливими для всесезонного туризму є Київ та Одеса. Вони мають низьку сезонність, добре розвинену інфраструктуру і високу частку іноземних туристів. Значну роль відіграє також онлайн-присутність: ці міста представлені на популярних платформах бронювання, мають віртуальні тури, мобільні застосунки, а також активно просувають себе у соціальних мережах.

Натомість такі комплекси як Затока, Вилкове, Великі Сорочинці та Диканька демонструють високу залежність від сезону. У зимовий період туристична активність тут різко знижується, що знижує загальний рівень їхньої привабливості. Обмеження в інфраструктурі, недостатній рівень сервісу та слабка цифрова присутність також суттєво знижують конкурентоспроможність.

Середній рівень демонструють Переяслав і Миргород – вони привабливі для внутрішнього туризму, однак потребують більш активного просування серед іноземної аудиторії. Особливо перспективним у цьому контексті є Миргород, який має стабільний внутрішній попит і можливості для цілорічного функціонування завдяки лікувальним ресурсам.

Проведений порівняльний аналіз дозволив виокремити три рівні привабливості серед досліджених туристично-рекреаційних комплексів. На найвищому рівні перебувають Київ та Одеса, які мають найрозвиненішу інфраструктуру, найнижчу сезонність та найбільший інтерес як з боку українських, так і іноземних туристів. Їхній досвід може слугувати орієнтиром для інших регіонів.

Полтавський регіон представлений об'єктами з високим історико-культурним потенціалом, однак він потребує активнішого маркетингу, цифровізації, залучення інвестицій у розміщення та транспортну логістику. Його розвиток має зосереджуватися на формуванні цілорічного туристичного продукту.

Затока і Вилкове як приклади сезонних курортів мають необхідність у диверсифікації пропозицій, зокрема шляхом створення подієвих програм у міжсезоння, покращення сервісу та активізації онлайн-просування.

Загалом, підвищення туристично-рекреаційної привабливості регіонів можливе за умов:

- модернізації інфраструктури та розширення мережі розміщення;
- впровадження цифрових технологій у туристичному сервісі;

- проведення міжнародних рекламних кампаній;
- розвитку подієвого туризму в міжсезоння;
- стимулювання інвестицій у сферу туризму.

Такі заходи дозволять досягти збалансованого та сталого розвитку туристичного сектору на регіональному рівні.

2.3. Виявлення проблем та бар'єрів привабливості туристично-рекреаційних комплексів

Туризм в умовах сучасної України, що перебуває у стані повномасштабної війни, зіткнувся з численними викликами та обмеженнями. Особливої актуальності набуває аналіз ситуації у конкретних регіонах, які мають різну ступінь впливу воєнного стану, інфраструктурну готовність та економічні ресурси. Київський, Одеський та Полтавський регіони представляють собою три відмінні моделі функціонування туристичної сфери в нових умовах: від столичного поліцентризму та курортного примор'я – до умовно безпечного рекреаційного центру. Попри відмінності, ці регіони мають спільні проблеми, що істотно обмежують їхній туристичний потенціал.

Київський регіон, що включає в себе столицю України – місто Київ, а також навколишні адміністративні одиниці, традиційно посідав провідне місце у вітчизняній туристичній індустрії. Ще за мирного часу цей регіон демонстрував високу динаміку розвитку таких напрямів туризму, як історико-культурний, релігійний, подієвий, діловий і освітній. Київ, як центр політичного, наукового та культурного життя, приваблював мільйони туристів щороку, серед яких значну частку становили іноземні відвідувачі. Сформовані туристичні маршрути – зокрема екскурсії Софійським і Михайлівським соборами, Андріївським узвозом, музеями, парками та меморіальними комплексами – слугували основою стабільного туристичного потоку.

Проте після початку повномасштабної агресії Російської Федерації проти України в лютому 2022 року ситуація змінилася кардинально. Воєнні дії, загроза обстрілів, а також введення воєнного стану стали критичними факторами, що негативно вплинули на туристичну сферу. Протягом першого року повномасштабної війни спостерігалось різке скорочення туристичних потоків, зокрема повне припинення міжнародного туризму, а також суттєве зниження внутрішнього туризму. За оцінками експертів, кількість туристичних відвідувань Києва та області зменшилася більш ніж на 80%, що призвело до глибокої кризи в цілій низці пов'язаних галузей – від готельного бізнесу до сфери громадського харчування та транспортних послуг.

Серед основних бар'єрів слід виокремити насамперед безпекові виклики. Регулярні повітряні тривоги, загроза ракетних ударів, пошкодження об'єктів критичної інфраструктури й транспортної логістики зумовили неможливість функціонування туристичних закладів у звичному режимі. Навіть ті об'єкти, що формально залишаються відкритими для відвідування, часто не мають належних умов для повноцінного прийому гостей: частина персоналу виїхала за кордон або була мобілізована, інші працюють у складних умовах і з нестачею ресурсів.

Одеський регіон традиційно вважається одним із центрів рекреаційного туризму в Україні. До 2022 року Одеса та прибережні курорти Затоки, Сергіївки, Грибівки, Кароліно-Бугазу щороку приймали десятки тисяч відпочивальників з усієї країни. Проте внаслідок війни морське узбережжя стало об'єктом систематичних атак, значна частина пляжної інфраструктури зруйнована або замінована, а використання пляжів для відпочинку заборонено. Суттєвий удар було завдано транспортній логістиці – автомобільні та залізничні маршрути зазнали обмежень, що ускладнило доступ туристів навіть до відносно безпечних культурних об'єктів Одеси.

Частина туристичних об'єктів тимчасово перепрофільована, інша – припинила діяльність у зв'язку з відсутністю попиту. Хоча екскурсійний туризм

у місті поступово відновлюється, він функціонує з урахуванням нових реалій: скорочені маршрути, обов'язкове забезпечення доступу до укриттів, суворі вимоги безпеки.

Полтавський регіон, попри меншу туристичну відомість, у мирний час стабільно розвивався як центр культурно-етнографічного та санаторно-курортного туризму. Місто Миргород, селище Опішня, місто Полтава з його музеями, літературними маршрутами та козацькою спадщиною приваблювали відвідувачів середнього віку, родини та учнівські групи.

У сучасних умовах область виявилася в умовно безпечній зоні, що дозволяє підтримувати мінімальну туристичну активність. Проте навіть за таких умов розвиток туристичної інфраструктури гальмується через зменшення потоку відвідувачів, дефіцит фінансування, моральне старіння об'єктів, а також відтік кадрів. Помітне скорочення подієвого туризму, що раніше був рушієм сезонної активності.

Аналіз ключових проблем розвитку туристичної сфери у трьох зазначених регіонах представлено у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Проблеми і бар'єри розвитку туристичної сфери Київського, Одеського та Полтавського регіонів

Регіон	Матеріально-технічні бар'єри	Кадрові труднощі	Вплив війни	Логістика та транспорт
Київський	Високі витрати на утримання інфраструктури, потреба в оновленні музеїв та об'єктів	Мобілізація персоналу до ЗСУ, еміграція	Постійні тривоги, ризики атак	Задовільна в центрі, слабка в області
Одеський	Часткові руйнування, закриття курортів	Масовий виїзд фахівців, тимчасова зайнятість	Повітряні удари, заборона на морський відпочинок	Ускладнення залізничного й автобусного сполучення
Полтавський	Потреба у модернізації, застаріле обладнання	Виїзд кадрів за кордон, низька оплата	Психологічна напруга, тимчасове перепрофілювання	Середній рівень, особливо в Опішні й Диканьці

Джерело: складено автором

Безпекова ситуація залишається одним із ключових стримуючих чинників для розвитку туризму у всіх регіонах України. Київський регіон, зокрема столиця, перебуває під постійною загрозою ракетних та дронівих атак. Регулярні повітряні тривоги, знищення енергетичної інфраструктури та психологічна втома населення створюють несприятливий клімат як для внутрішнього, так і для міжнародного туризму. Хоча Київ має розгалужену мережу захисних споруд, багато укриттів досі перебувають у незадовільному стані: відсутність вентиляції, водопостачання або доступу для осіб з інвалідністю. Деякі туристичні об'єкти, особливо музеї та культурні установи, обладнані найпростішими сховищами, але їх недостатньо для забезпечення безпеки відвідувачів у разі масованої атаки.

Одеський регіон, що є прифронтовим морським напрямком, зазнає регулярних ударів ракетами та дронами-камікадзе. Зокрема, припортова інфраструктура Одеси неодноразово ставала ціллю для обстрілів, що спричинило руйнування будівель у центральній частині міста. І хоча система оповіщення працює стабільно, туристична інфраструктура – пляжі, готелі, культурні пам'ятки – далеко не завжди мають захищені зони або укриття. Значна частина мандрівників, особливо іноземців, відмовляється від подорожей до Одеси саме через високий рівень ризику та відсутність чітких алгоритмів дій у разі тривоги. Доступ до сховищ у приватному секторі (ресторани, готелі) часто обмежений або умовний.

Полтавський регіон у порівнянні з Київським та Одеським має відносно нижчий рівень ракетних загроз. Це створює потенційну перевагу для розвитку локального туризму, однак і тут не все однозначно. У багатьох районах укриття або відсутні, або не відповідають базовим стандартам безпеки. Крім того, в умовах економічної кризи місцева влада часто змушена розподіляти обмежені

ресурси на нагальні потреби, відсуваючи модернізацію укриттів туристичних об'єктів на другий план. У результаті туристи та екскурсійні групи змушені діяти на власний страх і ризик, обмежуючи маршрути лише відкритими денними заходами.

Загальним бар'єром для усіх трьох регіонів є відсутність чіткої державної стратегії щодо туристичної безпеки під час війни. Попри зусилля окремих муніципалітетів і волонтерських ініціатив, більшість об'єктів туристичного інтересу не мають сертифікованих укриттів або планів евакуації для відвідувачів. Навіть у столиці України туристичні маршрути не завжди інтегровані з безпечними зонами, що створює додатковий тиск на туроператорів і знижує загальну привабливість регіону.

Окремо слід звернути увагу на зміни у функціонуванні туристичних об'єктів. З метою адаптації до нових умов частина з них була тимчасово закрита або перепрофільована для потреб внутрішньо переміщених осіб, гуманітарних штабів чи військових підрозділів. Інші – втратили частину персоналу через мобілізацію, еміграцію чи зміну сфери зайнятості. Для багатьох об'єктів стало актуальним питання безпеки – наявність укриття, можливість термінової евакуації відвідувачів, захист персоналу. Узагальнені показники представлені в таблиці 3.2.

Таблиця 2.6

Зміни у функціонуванні туристичних об'єктів трьох регіонів в умовах війни

Об'єкт (регіон)	Турпотік до війни (тис./рік)	Турпотік 2024 (тис./рік)	Перепрофілювання	Наявність укриття	Подієвий туризм
Києво-Печерська лавра (Київ)	150	60	ні	так	призупинено
Переяслав-Хмельницький музей	40	18	ні	частково	неактивний
Приморські курорти Затоки (Одещина)	180	25	так	обмежено	скасовано
Одеський оперний театр	120	55	ні	так	скорочено

Курорт Миргород (Полтавщина)	80	45	частково	так	частково
Гончарний центр Опішня	20	11	ні	частково	скорочено

Джерело: узагальнено на основі статистики регіональних управлінь культури, туризму та соціологічних опитувань 2022–2024 років

Таким чином, виявлені проблеми розвитку туристичної сфери Київського, Одеського та Полтавського регіонів є багатовекторними та системними. Серед них домінують безпекові ризики, зниження попиту, обмеження на проведення масових заходів, деградація інфраструктури та логістики, кадрові втрати, а також недостатня цифрова інтеграція. Навіть у регіонах, які вважаються відносно безпечними, туризм потребує переформатування з урахуванням нових реалій: скорочення маршрутів, індивідуалізація подорожей, розвиток внутрішнього туризму на короткі відстані, інтеграція цифрових сервісів та розширення спектру безпечних культурних і оздоровчих ініціатив.

Ефективне реагування на ці виклики потребує як державної підтримки, так і ініціатив на регіональному рівні. Необхідно розробити адаптивні регіональні стратегії відновлення туризму, що враховуватимуть специфіку кожного регіону, рівень безпеки, доступність транспортної інфраструктури та готовність до цифровізації. Водночас доцільно зміщувати акценти на «туризм для своїх» – безпечні маршрути, які підтримують місцеву економіку та дозволяють зберігати ідентичність культурного простору.

Висновки до розділу 2

Отже, Україна володіє значним туристичним потенціалом, сформованим завдяки багатству природних ландшафтів, різноманіттю кліматичних умов, великій кількості історико-культурних пам'яток і подієвих заходів, а також вигідному географічному розташуванню. Ці чинники створюють умови для

розвитку всіх основних видів туризму – від рекреаційного до екологічного й культурно-пізнавального. Водночас для ефективної реалізації цього потенціалу необхідні інфраструктурні оновлення, підвищення якості туристичних послуг і інтеграція в міжнародний ринок, що дозволить Україні закріпити свої позиції як привабливої туристичної дестинації у Європі.

Проведений аналіз засвідчив наявність суттєвих відмінностей у рівні туристично-рекреаційної привабливості між Київським, Одеським та Полтавським регіонами. Київ і Одеса займають лідерські позиції завдяки високорозвиненій інфраструктурі, широкій культурній пропозиції, активній цифровій присутності та низькій сезонності. Полтавський регіон має значний потенціал культурно-пізнавального туризму, проте потребує модернізації та активнішого просування. Туристичні комплекси з вираженою сезонністю, як-от Затока чи Вилкове, мають шанси посилити свої позиції шляхом розширення міжсезонних програм і покращення сервісу. Впровадження комплексного підходу до розвитку туристичної інфраструктури й маркетингу сприятиме підвищенню конкурентоспроможності регіонів на національному та міжнародному рівнях.

Аналіз проблем і бар'єрів розвитку туристичної сфери Київського, Одеського та Полтавського регіонів свідчить про глибокі системні зміни, зумовлені впливом війни, які охоплюють усі ключові аспекти – безпеку, інфраструктуру, кадри, логістику та попит. Попри різний рівень ризиків і ресурсів, усі регіони потребують комплексної адаптації до нових умов, з акцентом на розвиток внутрішнього туризму, модернізацію об'єктів, цифрову трансформацію та формування безпечного туристичного середовища.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ПРИВАБЛИВОСТІ ТУРИСТИЧНО- РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ

3.1. Напрями розвитку туристично-рекреаційних комплексів в регіонах України

Регіони України, зокрема Одеський, Київський і Полтавський, мають потужний потенціал, однак потребують цілеспрямованої інфраструктурної та управлінської політики. Полтавщина вирізняється глибокими культурними традиціями, історико-археологічними пам'ятками, розвиненими санаторно-курортними зонами та сільським туризмом. У регіоні сформувалися ключові ТРК: Миргород як центр лікувального туризму, Опішня – етнографічний центр, Полтава – осередок міського культурного туризму. Водночас значна частина туристичних об'єктів страждає від застарілої інфраструктури, слабкої логістичної доступності, недостатньої цифрової інтеграції. Розвиток туризму в області можливий через інвестиції у дорожнє будівництво, розвиток цифрових сервісів, збереження локальної автентики та активну промоцію регіонального продукту.

Київська область, як столичний регіон, має значний туристичний потенціал, що поєднує урбаністичні простори (місто Київ), об'єкти культурної спадщини, зелені зони відпочинку, дніпровське узбережжя та сільський туризм на околицях. Зокрема, Київ приваблює туристів музеями, подієвими заходами, фестивалями, гастротурами, а такі райони як Обухівський чи Броварський – заміськими резиденціями, екофермами, велосипедними маршрутами. Разом з тим, Київська область стикається з проблемами транспортної перевантаженості, фрагментарністю маршрутів, нестачею інтегрованої інформаційної системи для туристів.

Одещина традиційно асоціюється з літнім морським відпочинком. Міста Одеса, Затока, Кароліно-Бугаз є магнітами для туристів з України та зарубіжжя. Однак сезонність, зношеність туристичної інфраструктури, відсутність системного управління прибережною зоною та слабка екологічна політика стримують сталий розвиток туризму. Крім того, безпековий фактор через війну серйозно вплинув на привабливість чорноморського узбережжя. Перспективи розвитку Одещини полягають у тематизації туризму (культурно-історичні тури, винні маршрути, гастротуризм), створенні умов для цілорічного туризму (конференц-туризм, СПА-зони), екологізації рекреаційних локацій та активному залученню малого бізнесу.

Таблиця 3.1

Стан та привабливість туристично-рекреаційних комплексів у трьох регіонах України (2024 р.)

Комплекс / Локація	Область	Тип туризму	Інфраструктура проживання	Транспортна доступність	Сервіси	Загальний рівень привабливості
Миргород	Полтавська	Санаторно-курортний	Високий	Середній	Медичні, СПА	Високий
Опішня	Полтавська	Етнотуризм	Середній	Середній	Музеї, гончарство	Високий
Полтава	Полтавська	Міський культурний	Високий	Високий	Музеї, фестивалі	Високий
Обухів (Зелений туризм)	Київська	Екотуризм, агротуризм	Середній	Середній	Екоферми, дегустації	Середній
Київ (центр)	Київська	Урбаністичний, культурний	Високий	Високий	Музеї, гастроіvents	Високий
Одеса (центр)	Одеська	Морський, культурний	Високий	Середній	Пляжі, нічне життя	Високий
Затока	Одеська	Морський	Середній	Низький	Готелі, харчування	Середній

Джерело: сформовано автором самостійно

Як показано в таблиці 3.1, найвищі оцінки за всіма критеріями мають урбанізовані туристичні центри – Київ, Одеса, Полтава. Вони забезпечують високу якість проживання, зручну логістику та розвинену мережу сервісів. Натомість туристичні зони в Затоці та Обухові потребують інфраструктурного оновлення, насамперед щодо транспортної доступності та розширення спектра послуг. Опішня має значний потенціал для розвитку тематичного туризму, але її інфраструктура потребує модернізації.

Таблиця 3.2

Напрями розвитку туристичної інфраструктури у Полтавській, Київській та
Одеській областях

Напрямок змін	Конкретні заходи	Очікувані результати
Інфраструктурна модернізація	Реконструкція доріг, освітлення, вказівники, санвузли	Підвищення комфортності та доступності
Тематизація ТРК	Визначення унікальних образів локацій (гончарство, вино, культура)	Зростання впізнаваності, туристичної привабливості
Цифрові рішення	Мобільні додатки, онлайн-карти, бронювання	Полегшення навігації, підвищення зручності
Підготовка персоналу	Курси для гідів, мовна підготовка, стандарти обслуговування	Професіоналізація сфери туризму
Екологічна складова	Екопарковки, сортування сміття, енергозбереження	Формування іміджу відповідального туризму
Промоційна політика	Рекламні кампанії, брендування, фестивалі	Залучення нових категорій туристів
Партнерство з бізнесом	Гранти, співфінансування, спільні проєкти	Стимулювання розвитку малого бізнесу

Джерело: сформовано автором самостійно

Представлені напрями мають універсальний характер і можуть застосовуватися в усіх трьох регіонах. Однак кожен з них повинен адаптуватися до локальної специфіки. Наприклад, для Одещини важливо акцентувати на екологічній безпеці прибережних зон, Київщина потребує інтеграції зеленого туризму з урбаністичним, а Полтавщина – розкриття сільського потенціалу

через автентичну та крафтову продукцію. Особливо перспективним є напрям цифрової трансформації туристичних послуг, що забезпечить зручність для мандрівників і конкурентоспроможність регіонів на національному та міжнародному рівнях.

Таким чином, розвиток туристичної інфраструктури в Одеському, Київському та Полтавському регіонах є важливою передумовою активізації внутрішнього та в'їзного туризму. Кожен із регіонів має унікальні можливості: Одещина – доступ до моря та рекреацій, Київщина – потужний урбаністичний центр із зеленими передмістями, Полтавщина – носій національної ідентичності, автентики та здоров'я. Попри відмінності, усі регіони потребують комплексного підходу до модернізації туристичної інфраструктури: покращення логістики, оновлення сервісів, екологізації, цифрової інтеграції та професіоналізації персоналу. Лише за умови системного підходу можливо сформувати конкурентоспроможний туристичний простір, що відповідатиме сучасним викликам і потребам споживачів.

3.2. Створення сучасного туристично-рекреаційного комплексу для підвищення привабливості на прикладі Полтавського регіону

У сучасних умовах трансформації туристичної галузі України актуальним завданням є підвищення привабливості туристично-рекреаційних комплексів як одного з ключових факторів соціально-економічного розвитку територій. Особливої уваги вимагає Полтавський регіон, який має унікальні передумови для активного розвитку індустрії відпочинку завдяки своєму географічному розташуванню, природному потенціалу та культурно-історичній спадщині. У цьому контексті створення сучасного комплексу відпочинку постає як ефективний інструмент підвищення конкурентоспроможності регіону в туристичному середовищі.

Полтавська громада має стати привабливим туристичним напрямом із широким спектром пропозицій – від гастрономічного та медичного туризму до родинного оздоровлення та бізнес-подорожей. Однією з ключових переваг є вигідне розташування між трьома мегаполісами – Києвом, Харковом та Дніпром, що створює зручну логістику та доступність для потенційних туристів. Одним із найуспішніших прикладів туристично-рекреаційної діяльності в регіоні є Verholý Relax Park – висококласний SPA-комплекс, який став туристичним магнітом не лише для мешканців України, а й для закордонних гостей. Цей досвід демонструє значний інвестиційний потенціал галузі та слугує прототипом для створення нового сучасного рекреаційного об'єкта.

Враховуючи світові тренди у сфері оздоровчого, екологічного та сімейного туризму, створення нового сучасного відпочинкового комплексу є логічною відповіддю на попит внутрішнього ринку та запитом на якісний туристичний продукт у межах України. Особливою цінністю є те, що Полтавщина знаходиться в логістичному центрі між Києвом, Харковом та Дніпром, що забезпечує зручний приїзд на короткі відпочинки – вихідного дня, SPA-вікенди чи гастрономічні подорожі.

Проектований комплекс Forest Hill Wellness & Spa матиме на меті не лише забезпечити відпочинок високого рівня, а й створити нову точку туристичного тяжіння на карті України. Створення такого закладу сприятиме розвитку малого й середнього бізнесу, формуванню нових робочих місць та росту престижу громади.

Розташування комплексу передбачається у сосновому лісі на площі 2,5–3 га, в межах 10 км від міста Полтава, де колись функціонували дитячі табори. Таке місце забезпечує як ізоляцію від міського шуму, так і близькість до інфраструктури.

Forest Hill Wellness & Spa включатиме сучасний готельний блок на 70–80 номерів, SPA-зону з хамам, сауною, басейнами, тренажерним залом,

фітобаром та простором для сімейного і корпоративного відпочинку. Заплановано створення кінно-спортивної міні-бази, відкритих басейнів, велопрокату, дитячої ігрової зони. Комплекс також включатиме ресторани з локальною кухнею, подієвий майданчик для весіль, конференцій і тематичних заходів.

Таблиця 3.3

Передумови створення рекреаційного комплексу «Forest Hill Wellness & Spa»

Ключовий чинник	Обґрунтування
Географічне розташування	У трикутнику Київ – Харків – Дніпро, зручне автосполучення, активний трафік трасою М-03
Екологічна чистота	Відсутність промислових зон поруч, природна лісова зона, високий рівень повітря
Земельний ресурс	30+ га рекреаційних територій, 3600 га лісів – потенційна база для розвитку кластеру
Існуючий іміджовий приклад	Verholly Relax Park як успішна бізнес-модель у тій самій місцевості
Туристичний інтерес	Гастрономічний, культурний, історичний та медичний потенціал Полтави
Соціальний ефект	Створення робочих місць, стимулювання місцевої економіки, розвиток суміжних сервісів

Джерело: сформовано автором самостійно

Середня вартість реалізації проєкту оцінюється в 1,5 млн доларів США. Залежно від масштабу та категорії, мультиплікаційний ефект може скласти до 5 млн доларів. Упродовж трьох років очікується створення до 100 робочих місць, із прямими щорічними надходженнями до бюджету в межах 270–500 тис. грн.

Формування проєкту передбачає кілька етапів: пошук земельної ділянки, розробка технічної документації, паспортизація ресурсу, аналіз ринку, підготовка бізнес-плану, промоційної кампанії та створення умов для публічної співпраці з інвесторами.

Особливістю Forest Hill Wellness & Spa стане мультиформатність послуг – від релаксу та SPA до конференц-сервісів, що дозволить забезпечити високу завантаженість комплексу протягом року, а не лише в сезон.

Паралельно із розвитком комплексу доцільно реалізовувати інформаційно-туристичну кампанію громади – цифрову навігацію, онлайн-платформи бронювання, партнерські програми з гідами, ресторанами та іншими закладами.

Таблиця 3.4

Прогнозовані ефекти реалізації проєкту «Forest Hill Wellness & Spa»

Показник	Орієнтовне значення
Початкові інвестиції	1,5 млн дол. США
Капіталізація проєкту через 3 роки	3–5 млн дол. США (у т.ч. прямий вплив на економіку громади)
Прогнозовані надходження до бюджету	270–500 тис. грн щорічно (ПДФО, податки, оренда)
Кількість нових робочих місць	100
Середня вартість номера за добу	2–6 тис. грн
Очікувана завантаженість	75–90% у середньому по року
Термін окупності	5–7 років

Джерело: сформовано автором самостійно

Успіх комплексу базуватиметься також на здатності створити унікальний простір, що поєднує локальні елементи автентики з найкращими практиками світового рекреаційного сервісу. Таким чином, Forest Hill Wellness & Spa стане флагманським проєктом Полтавської громади у сфері туризму.

Реалізація такого комплексу – не лише внесок у туристичну інфраструктуру, а й шанс на перетворення Полтавщини на один із провідних рекреаційних центрів України. Йдеться не просто про створення чергового закладу, а про зародження нової традиції оздоровчого відпочинку, що базується на природному ресурсі, сучасному сервісі та стратегічному плануванні.

3.3. Запровадження інноваційних технологій для підвищення конкурентоспроможності туристично-рекреаційних комплексів Київського, Одеського та Полтавського регіонів

У сучасних умовах стрімкого розвитку технологій та глобалізації туризм перетворюється на одну з найбільш динамічних і конкурентних галузей світової економіки. Для регіонів, які прагнуть бути привабливими на туристичній мапі країни, одним з головних чинників успіху стає впровадження інновацій. Київський, Одеський та Полтавський регіони мають унікальні історико-культурні ресурси, різноманітні природні ландшафти та вигідне транспортне положення, що створює передумови для активного впровадження інноваційних технологій у сфері туризму.

Конкурентоспроможність туристичних комплексів сьогодні визначається не лише рівнем сервісу чи архітектурною привабливістю, а й здатністю забезпечити туристу сучасний цифровий досвід. Зокрема, все більше значення набуває доступ до мобільних сервісів, можливість взаємодії з платформами бронювання, отримання персоналізованих пропозицій, а також використання інтерактивного контенту.

У Київському регіоні зосереджено значний потенціал для впровадження smart-рішень, особливо в умовах великої концентрації бізнесу, цифрових хабів і високої щільності туристичних потоків. Одеський регіон, маючи широкий морський курортний потенціал і розвинену фестивальну інфраструктуру, може ефективно застосовувати гейміфіковані сервіси, AR/VR-технології, онлайн-екскурсії, цифрові маршрути. Полтавщина, зі своїм глибоким етнокультурним змістом і мальовничими просторами, має шанс стати пілотним регіоном зі створення smart-екосистем гастро-, подієвого та екологічного туризму.

Впровадження інновацій у туристичну сферу доцільно розглядати у кількох ключових площинах, кожна з яких має власне стратегічне значення для підвищення конкурентоспроможності регіонального туристичного продукту. Насамперед це автоматизація сервісів – наприклад, через CRM-системи, які дозволяють ефективно керувати взаємодією з клієнтами, персоналізувати

послуги та прогнозувати поведінку туристів. Інтеграція цифрових платформ для бронювання, мобільних додатків і систем онлайн-комунікації значно спрощує процес планування подорожей і підвищує рівень задоволеності користувачів. Також важливу роль відіграє застосування технологій віртуальних турів і доповненої реальності, що дає змогу туристам ознайомитися з локаціями ще до поїздки, стимулюючи зацікавлення та рішення про подорож.

У таблиці 3.5 систематизовано основні технологічні інновації, які вже впроваджуються або мають значний потенціал для реалізації в Київському, Одеському та Полтавському регіонах. Ці ініціативи включають використання інтернету речей (IoT) для підвищення комфорту й енергоефективності готельного обслуговування, а також аналітику big data для оптимізації маркетингових кампаній і стратегічного планування. Такі інструменти дають змогу в режимі реального часу відстежувати тенденції попиту, поведінку туристів і ефективність рекламних заходів.

Таблиця 3.5

Аналіз впровадження інновацій у туристичні комплекси Київського, Одеського та Полтавського регіонів

Категорія інновації	Потенціал впровадження	Очікуваний вплив на туристів	Очікуваний ефект для бізнесу
AR/VR-тури історичними місцями	Високий	Залучення молодшої аудиторії	Збільшення кількості візитів
Smart-готелі (автоматизація, IoT)	Середній	Комфорт, сучасний імідж	Енергоефективність, зниження витрат
Цифрові платформи бронювання	Високий	Зручність, онлайн-доступність	Розширення ринку, швидкий зворотній зв'язок
CRM і аналітика big data	Високий	Персоналізовані пропозиції	Ефективне планування, маркетинг
Безконтактні сервіси (оплата, реєстрація)	Високий	Підвищення безпеки та комфорту	Менше персоналу, вища швидкість обслуговування
Інтерактивні мобільні гіді та квести	Середній	Залучення, гейміфікація досвіду	Підвищення середнього чека туриста

Екологічні інновації	Середній	Лояльність до еко-бренду	Зменшення витрат, зелений імідж
----------------------	----------	--------------------------	---------------------------------

Джерело: сформовано автором самостійно

Усі три регіони демонструють високий потенціал для розвитку цифрових екосистем, що включають взаємопов'язані сервіси: бронювання житла, відвідування подій, замовлення транспорту, віртуальні екскурсії. У Київському регіоні це може мати вигляд платформи «Smart Kyiv Region», в Одеському – інтерактивних туристичних порталів із сезонними акціями, а на Полтавщині – геоінформаційної системи історико-культурних локацій.

Також в усіх регіонах доцільно впроваджувати CRM-системи для управління клієнтськими базами, програмами лояльності та персоналізованими повідомленнями. Аналітика даних дозволить не тільки вдосконалити обслуговування, а й прогнозувати поведінку туриста.

Віртуальні тури та AR-додатки вже використовуються в Києво-Печерській лаврі, одеському Археологічному музеї та історичних локаціях Полтави. Це створює передумови для масштабування подібних практик на нові об'єкти регіонального значення.

З економічної точки зору, більшість інновацій вимагають початкових інвестицій, однак окуповуються відносно швидко завдяки зростанню кількості відвідувачів, підвищенню середнього чека та зниженню операційних витрат.

Таблиця 3.6

Економічне обґрунтування ефективності впровадження інноваційних рішень у туристичних комплексах трьох регіонів

Інновація	Орієнтовна вартість впровадження	Термін окупності	Прогнозоване зростання прибутку	ROI
AR/VR-тури та мобільні гід	150–300 тис. грн	12–18 міс.	+20–30%	130%
Системи автоматизації в готелях (IoT)	1–2 млн грн	2–3 роки	+15–25%	110%
CRM-системи та big data-аналітика	300–500 тис. грн	10–12 міс.	+30–40%	180%

Платформи онлайн-бронювання та додатки	100–200 тис. грн	6–8 міс.	+15–20%	150%
Цифрова туристична екосистема регіону	500 тис. – 1 млн грн	1,5–2 роки	+25–35%	140%

Джерело: сформовано автором самостійно

В таблиці 3.6 продемонстровано орієнтовні економічні показники впровадження інноваційних рішень у туристичних комплексах трьох українських регіонів. Зокрема, видно, що найбільш вигідними з точки зору співвідношення інвестицій та швидкості окупності є CRM-системи та аналітика великих даних (big data). Їх вартість відносно невисока (300–500 тис. грн), а термін окупності становить лише 10–12 місяців. При цьому очікуване зростання прибутку сягає 30–40%, а показник окупності (ROI) – 180%, що робить цей напрям особливо привабливим для середнього бізнесу у туристичній сфері.

Високі показники також демонструє впровадження цифрових платформ бронювання та мобільних додатків. Інвестиції в цей напрям є доступними для більшості підприємств (100–200 тис. грн), а термін окупності не перевищує 8 місяців. Очікуване зростання прибутку до 20% і ROI на рівні 150% вказують на значну ефективність цифрової взаємодії з клієнтами та автоматизації процесу обслуговування.

У той же час, системи автоматизації в готелях на основі інтернету речей (IoT) потребують значно більших інвестицій – до 2 млн грн, що робить їх більш доступними для великих комплексів або мережевих готельних операторів. Хоча термін окупності складає 2–3 роки, вплив на зниження операційних витрат і покращення якості сервісу є відчутним, що також сприяє довготривалому зростанню прибутковості.

Цікаво відзначити, що цифрова туристична екосистема регіону передбачає комплексне впровадження інновацій на рівні територіальної громади або регіону. Хоча її вартість вища – до 1 млн грн, потенційне зростання прибутку на

рівні 25–35% і ROI 140% свідчать про економічну доцільність таких інвестицій, особливо за умов державно-приватного партнерства. Таким чином, таблиця підтверджує, що інноваційні технології є фінансово виправданим напрямом розвитку туристичних об'єктів і територій.

Ефективність залежить від рівня співпраці між владою, бізнесом, закладами освіти та технопарками. Київ як столиця може виступити центром розробки та координації, Одеса – тестовим майданчиком для морських курортних інновацій, а Полтава – прикладом сталого туризму.

Таким чином, впровадження інноваційних технологій у туристичній сфері Київського, Одеського та Полтавського регіонів не лише відповідає сучасним викликам, а й відкриває нові горизонти для формування конкурентного національного туристичного продукту. Це шлях до зростання економіки, посилення культурної привабливості та сталого розвитку територій.

Висновки до розділу 3

Таким чином, напрями розвитку туристичної інфраструктури в Полтавській, Київській та Одеській областях охоплюють комплексне оновлення логістики, сервісів, екологічної безпеки, цифрових рішень і людського капіталу. Регіони мають різну спеціалізацію, але спільною для них є потреба у стратегічному управлінні, адаптованому до локальних умов. Ефективне поєднання традиційної спадщини з інноваційними підходами дозволить не лише покращити туристичний продукт, а й посилити привабливість регіонів для внутрішніх і міжнародних мандрівників, стимулюючи економічний розвиток та збереження культурної унікальності.

Створення сучасного комплексу відпочинку Forest Hill Wellness & Spa на території Полтавського туристично-рекреаційного регіону є стратегічно важливим кроком для посилення туристичної привабливості області, розвитку

місцевої економіки та формування позитивного іміджу громади. Завдяки вигідному розташуванню, екологічно чистій місцевості, наявності інфраструктурних і природних ресурсів, а також орієнтації на мультиформатні послуги, проєкт має всі передумови стати не лише успішним бізнес-кейсом, а й каталізатором інноваційного зростання у сфері туризму Полтавщини.

Впровадження інноваційних технологій у туристичних комплексах Київського, Одеського та Полтавського регіонів є стратегічно важливим кроком для підвищення їх конкурентоспроможності, ефективності та привабливості. Завдяки використанню AR/VR, CRM-систем, big data-аналітики, платформ онлайн-бронювання та smart-рішень регіони можуть значно покращити туристичний досвід, оптимізувати управління, зменшити витрати та стимулювати економічне зростання. Інновації стають не просто інструментом модернізації, а ключовою умовою формування сучасного, гнучкого й клієнтоорієнтованого туристичного середовища.

ВИСНОВКИ

У висновках даної кваліфікаційної роботи можемо зробити наступні підсумки та узагальнення:

1. Дослідження поняття та сутності туристично-рекреаційних комплексів дозволило зробити висновок, що такі комплекси є складними і взаємозалежними системами, які інтегрують природні, культурні, соціально-економічні та інфраструктурні ресурси для забезпечення всебічного розвитку регіону. Вони сприяють не тільки задоволенню потреб туристів, але й активізують економічні процеси, підтримують соціальну стабільність і збереження культурної спадщини. Успішність таких комплексів залежить від ефективного управління, інноваційних підходів, сталого використання ресурсів і взаємодії з місцевими громадами, що дозволяє створювати довгострокову життєздатність і підвищувати конкурентоспроможність територій на міжнародному рівні.

2. Привабливість туристичних комплексів визначається комплексом взаємопов'язаних чинників, серед яких найбільшу роль відіграють природно-географічні умови, розвинена інфраструктура, високий рівень сервісу та ефективна маркетингова стратегія. Водночас, соціальні аспекти, екологічна відповідальність і правове середовище значно підвищують довіру до туристичних об'єктів. У період воєнного стану важливу роль набувають адаптація комплексу до нових реалій та сприяння внутрішньому туризму, що дозволяє зберігати привабливість навіть за складних обставин.

3. Ефективність методичних підходів до оцінювання привабливості туристичних об'єктів залежить від інтеграції кількох методів, що дозволяють отримати комплексну та об'єктивну картину. Врахування як кількісних, так і якісних факторів дає змогу оцінити не лише матеріальні, а й емоційні та соціокультурні аспекти привабливості. Сучасні технології, такі як великі дані та

геоінформаційні системи, відкривають нові можливості для моніторингу та адаптації стратегій розвитку. У цьому контексті важливими є також гнучкість методів та їх здатність до динамічного коригування відповідно до змін у зовнішньому середовищі, що особливо актуально для поствоєнного відновлення туристичних об'єктів в Україні.

4. Україна володіє значним туристичним потенціалом, сформованим завдяки багатству природних ландшафтів, різноманіттю кліматичних умов, великій кількості історико-культурних пам'яток і подієвих заходів, а також вигідному географічному розташуванню. Ці чинники створюють умови для розвитку всіх основних видів туризму – від рекреаційного до екологічного й культурно-пізнавального. Водночас для ефективної реалізації цього потенціалу необхідні інфраструктурні оновлення, підвищення якості туристичних послуг і інтеграція в міжнародний ринок, що дозволить Україні закріпити свої позиції як привабливої туристичної дестинації у Європі.

5. Проведений аналіз засвідчив наявність суттєвих відмінностей у рівні туристично-рекреаційної привабливості між Київським, Одеським та Полтавським регіонами. Київ і Одеса займають лідерські позиції завдяки високорозвиненій інфраструктурі, широкій культурній пропозиції, активній цифровій присутності та низькій сезонності. Полтавський регіон має значний потенціал культурно-пізнавального туризму, проте потребує модернізації та активнішого просування. Туристичні комплекси з вираженою сезонністю, як-от Затока чи Вилкове, мають шанси посилити свої позиції шляхом розширення міжсезонних програм і покращення сервісу.

6. Аналіз проблем і бар'єрів розвитку туристичної сфери Київського, Одеського та Полтавського регіонів свідчить про глибокі системні зміни, зумовлені впливом війни, які охоплюють усі ключові аспекти – безпеку, інфраструктуру, кадри, логістику та попит. Попри різний рівень ризиків і ресурсів, усі регіони потребують комплексної адаптації до нових умов, з

акцентом на розвиток внутрішнього туризму, модернізацію об'єктів, цифрову трансформацію та формування безпечного туристичного середовища.

7. Напрями розвитку туристичної інфраструктури в Полтавській, Київській та Одеській областях охоплюють комплексне оновлення логістики, сервісів, екологічної безпеки, цифрових рішень і людського капіталу. Регіони мають різну спеціалізацію, але спільною для них є потреба у стратегічному управлінні, адаптованому до локальних умов. Ефективне поєднання традиційної спадщини з інноваційними підходами дозволить не лише покращити туристичний продукт, а й посилити привабливість регіонів для внутрішніх і міжнародних мандрівників, стимулюючи економічний розвиток та збереження культурної унікальності.

8. Створення сучасного комплексу відпочинку Forest Hill Wellness & Spa на території Полтавського туристично-рекреаційного регіону є стратегічно важливим кроком для посилення туристичної привабливості області, розвитку місцевої економіки та формування позитивного іміджу громади. Завдяки вигідному розташуванню, екологічно чистій місцевості, наявності інфраструктурних і природних ресурсів, а також орієнтації на мультимедійні послуги, проєкт має всі передумови стати не лише успішним бізнес-кейсом, а й каталізатором інноваційного зростання у сфері туризму Полтавщини.

9. Впровадження інноваційних технологій у туристичних комплексах Київського, Одеського та Полтавського регіонів є стратегічно важливим кроком для підвищення їх конкурентоспроможності, ефективності та привабливості. Завдяки використанню AR/VR, CRM-систем, big data-аналітики, платформ онлайн-бронювання та smart-рішень регіони можуть значно покращити туристичний досвід, оптимізувати управління, зменшити витрати та стимулювати економічне зростання. Інновації стають не просто інструментом модернізації, а ключовою умовою формування сучасного, гнучкого й клієнтоорієнтованого туристичного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітична та статистична інформація URL: <https://www.dcz.gov.ua/analitics/68> (дата звернення 15.04.2025).
2. Артеменко О.І. Визначення рекреаційної привабливості території адміністративних районів на основі нечіткого алгоритму. *Інформатика та комп'ютерні технології*. Матеріали V міжнародної науково-технічної конференції студентів, аспірантів та молодих науковців Донецьк, ДонНТУ. 2009. С. 392-398.
3. Бакало Н.В. Управління рекреаційними ресурсами Полтавського регіону. *Економіка і суспільство*. №5. 2016. С. 271-274.
4. Безверхнюк Т.М., Бабов К. Д., Цуркан О. І. Ресурсне забезпечення післявоєнного відновлення та розвитку України: потенціал курортно-рекреаційної сфери. *Журнал «Наукові інновації та передові технології»*. 2022. №6(8). С. 459-470.
5. Божидарник Т. Міжнародний туризм : навч. пос. К. : Центр навчальної літератури, 2019. 321 с.
6. Бойко Є.О. та ін. Екологічні інвестиції: стан та перспективи впровадження на мікро-, мезо- та макrorівнях. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва*. Серія: Економічні науки. 2021. № 2. Т. 3. С.40–49.
7. Бойко Л.Г., Максименко І.В. Управління туристично-рекреаційними ресурсами в умовах екологічної нестабільності. *Екологічний менеджмент*. 2020. №3(198). Том 19. С.134-140.
8. Бороденко Т.К., Ковалевська Л.В. Стратегічне планування розвитку туристично-рекреаційної сфери України. *Стратегічний менеджмент*. 2021. №5(215). Том 25. С.123-129.

9. Брич В., Галиш Н. Сталий розвиток туристичної індустрії: екологічний та статистичний вимір. *Економічний аналіз*. 2020 . Том 30. № 4. С. 23-30.

10. Буднікевич І. М., Гавриш І. І., Крупенна І. А. Інструменти підвищення привабливості туристично-рекреаційного комплексу регіону. *Ефективна економіка*. 2018. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6568> (дата звернення 15.04.2025).

11. Буднікевич І. Муніципальний маркетинг: теорія, методологія, практика / Ірина Буднікевич. ІРД НАН України. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. 645 с.

12. Вуйчик О. Вплив рекреаційно-туристичного комплексу на розвиток економіки держави. *Вісник Львів. ун-ту*. Серія: міжнародні відносини. 2008. Вип.24. С.35-42.

13. Газуда С.М., Андріанова В.В., Салдан Т.Ю. Конкурентні переваги регіонального розвитку сфери туризму. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Випуск 14. 2016. С.107-110.

14. Головне управління статистики. Офіційний веб-сайт. URL: <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення 15.04.2025).

15. Горбаченко Ю.І., Соловійова О.П. Використання геоінформаційних систем у управлінні туристично-рекреаційними ресурсами. *Геоінформаційні технології*. 2020. №1(200). Том 9. С.45-51.

16. Григоренко О.В., Поліщук С.М. Аналіз економічних показників туристично-рекреаційної сфери України. *Економічний аналіз*. 2020. №1(101). Том 18. С.56-62.

17. Грищук М.К., Петрухіна І.О. Соціально-економічні ефекти розвитку туристично-рекреаційної індустрії. *Економічні науки*. 2023. №2(235). Том 31. С.75-81.

18. Гуменюк В. В. Державне регулювання курортно-рекреаційної сфери: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 372 с.
19. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 15.04.2025).
20. Дмитренко І.С., Кузьменко Р.А. Вплив кліматичних змін на розвиток туристично-рекреаційної сфери. *Кліматичні дослідження*. 2022. №4 (225). Том 30. С.142-148.
21. Дмитрук Н.М., Зайцева І.В. Вплив туристично-рекреаційної діяльності на місцеві громади. *Соціально-економічні проблеми*. 2019. №5(190). Том 27. С.77-83.
22. Жваненко С. А. Курортно-рекреаційна сфера як чинник економічного зростання національної економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. №5. С.73-77
23. Журавльова І.А., Мельничук П.С. Управління відходами в туристично-рекреаційних зонах. *Екологічні технології*. 2019. №2(195). Том 14. С.98-104.
24. Звєряков М.І., Ковальов А.І., Сментина Н. В. Стратегічне планування збалансованого розвитку територіальних соціально-економічних систем в умовах децентралізації: монографія. Одеса: ОНЕУ, 2017. 175 с.
25. Іваненко Р.Д., Лисенко Н.Г. Екотуризм як компонент сталого розвитку туристично-рекреаційної сфери. *Екологія України*. 2019. №6(198). Том 44. С.205-210.
26. Камінецький В. В. Концептуальні засади державного регулювання розвитку курортно-рекреаційної сфери в регіонах України. *Право та державне управління*. 2020. No 1, том 2. С.115-121.
27. Кінаш І. П. Особливості розвитку інфраструктури культури України : аналітичний аспект. *Проблеми економіки*. 2018. №1. С. 316 – 320.
28. Кіптенко В. К. Менеджмент туризму. Київ : Знання, 2010. 502 с.

29. Коваленко С.В., Тищенко О.М. Вплив туристично-рекреаційної діяльності на розвиток сільських територій. *Агроекономіка України*. 2021. №2(210). Том 14. С.88-94.
30. Кошкалда І., Калініченко С., Грохольський В., Грібнік А. Регіональний підхід до розвитку туристичного продукту. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 3. С.51-55
31. Кравченко Ю.І., Ткаченко М.П. Впровадження інновацій у туристично-рекреаційну інфраструктуру. *Транспорт і інфраструктура*. 2022. №4(210). Том 37. С.134-140.
32. Кузик С.П. Географія туризму: навч. посіб. Київ: Знання, 2011. 271 с.
33. Кузьменко В.А., Горбунова С.П. Розвиток спортивного туризму у туристично-рекреаційній сфері України. *Спортивні науки*. 2021. №3(205). Том 15. С.34-40.
34. Лаврів Є.І., Дяченко В.С. Впровадження зелених технологій у туристично-рекреаційній сфері. *Екологічні технології*. 2022. №1(220). Том 8. С.102-108.
35. Лисенко О.Г., Кравчук В.Д. Розвиток екологічно чистих транспортних засобів у туристично-рекреаційній сфері. *Транспортні системи*. 2022. №3(220). Том 17. С.112-118.
36. Логвин М. М. Історико-культурна спадщина як чинник розвитку регіональної туристичної дестинації. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. Полтава, 2019. (21). С. 393–399.
37. Микитюк М.В. Інвестиційна привабливість туристичної галузі регіону. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту*. Економічні науки. 2013. Вип. 3. С. 206-208.
38. Моргулець О. Б. Менеджмент у сфері послуг. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 384 с.

39. Моргулець О.Б. Діалектичний зв'язок сервісології та сервісменеджменту. *Економічний вісник Донбасу*, 2011. №3 (25). 188-192.
40. Моргулець О.Б. Реляційні переваги в готельно-ресторанному бізнесі. *Інтеграція науки і освіти: розвиток культурних і креативних індустрій* : збірник праць наук.-практ. конф., 2022. С. 205-207.
41. Моргулець О.Б., Шевченко О.О. Туристичний бізнес України в умовах геополітичної нестабільності: стратегії розвитку. *Економічний простір*, (189). 2024. С. 349-354.
42. Морозенко А.П., Соколова Н.В. Інтеграція культурної спадщини у туристично-рекреаційну інфраструктуру. *Культура і суспільство*. 2019. №4(175). Том 27. С.56-62.
43. Морохович В.С., Лендел М.А., Морохович Б.В. Розвиток туризму Закарпатської області як складової туристичної галузі України. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. Економічні науки. 2020. Вип.60. С.12-17.
44. Музиченко-Козловська О.В. Економічне оцінювання туристичної привабливості території. Монографія. Львів: Новий Світ-2000, 2012. 176 с.
45. Олійник П.В., Соловійов М.Г. Інноваційні підходи до управління туристично-рекреаційними об'єктами. *Інновації та розвиток*. 2019. №1(195). Том 10. С.77-83.
46. Перелік територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення (станом на 01.05.2025) URL: <http://www.eco-poltava.gov.ua/pzfzag.htm>. (дата звернення 15.04.2025).
47. Тягунова Н.М. Перспективні напрями розвитку туристично-рекреаційного потенціалу в Полтавському регіоні. *Вісник ДІТБ*. Серія «Економіка, організація і управління підприємствами (у туристичній сфері)». 2017. № 11. С. 216-220.

48. Чубенко Р. В. Територіальні особливості розвитку туристичної індустрії в Полтавській області. Харків, 2011. 110 с.
49. Шандор Ф. Ф. Сучасні різновиди туризму: навч. посіб. Київ: Знання, 2011. 334 с.
50. Щепанський Е.В., Ступарь Ю.В. Теоретичні основи розвитку туристично-рекреаційного комплексу регіону. *Наука й економіка*. 2012. №2(26). С.170-174.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Основні елементи туристично-рекреаційного комплексу

Елемент	Характеристика
Природні ресурси	Ландшафти, клімат, водні об'єкти, біорізноманіття
Історико-культурні ресурси	Пам'ятки архітектури, музеї, традиції, фестивалі
Соціально-економічна база	Рівень розвитку регіону, зайнятість, інвестиційна привабливість
Інфраструктура	Транспорт, готелі, зв'язок, об'єкти дозвілля та торгівлі
Організаційно-управлінський блок	Місцева влада, приватний

Комплексний вплив туристично-рекреаційних комплексів Порівняння спеціалізованих і універсальних туристично-рекреаційних комплексів

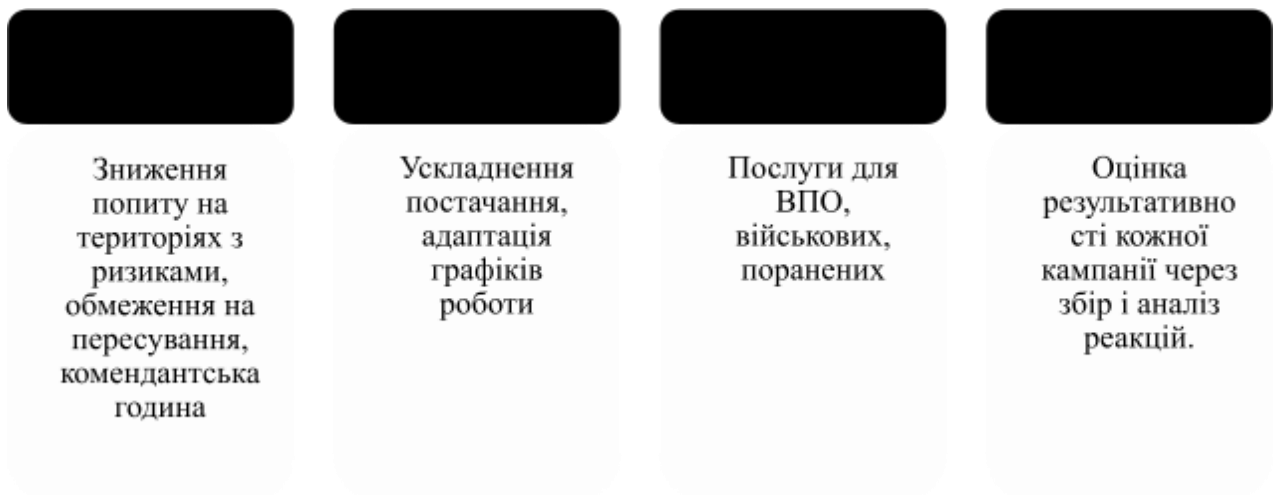
Ознака	Спеціалізовані комплекси	Універсальні комплекси
Орієнтація	Один вид туризму (напр. лікувальний)	Кілька видів туризму одночасно
Гнучкість реагування на попит	Обмежена	Висока
Рівень ресурсного навантаження	Нижчий	Вищий
Складність управління	Відносно проста	Більш складна, потребує багаторівневої координації

Цільова аудиторія	Вузька	Широка
-------------------	--------	--------

ДОДАТОК Б

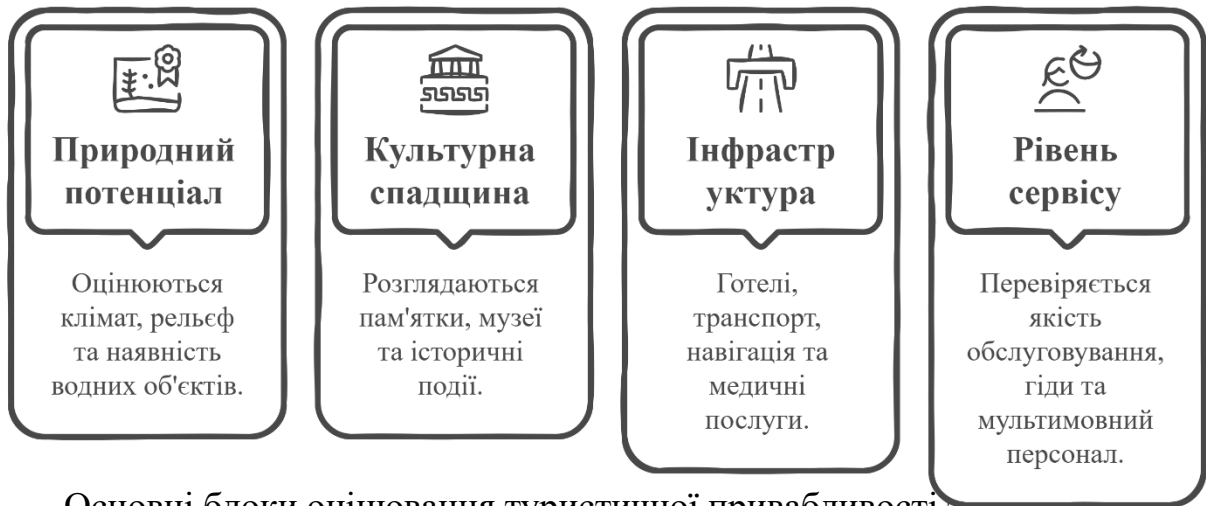
Основні чинники привабливості туристичних комплексів

Група чинників	Конкретні елементи
Природно-географічні	Клімат, ландшафт, водойми, рекреаційні ресурси
Культурно-історичні	Архітектура, музеї, традиції, пам'ятки
Інфраструктурні	Транспортна доступність, готелі, харчування, дозвілля, сервіс
Поведінкові	Потреби туристів, індивідуалізація досвіду, нові формати проживання
Маркетингові	Присутність у мережі, активність у соцмережах, бренд-комунікація
Економічні	Ціни, бонуси, система лояльності, доступність
Соціальні	Репутація, відгуки, якість сервісу, інклюзивність
Екологічні	Сталі практики, екологічна відповідальність
Правові	Регуляторна політика, пільги, законодавче середовище
Інноваційні	Цифрові рішення, мобільні додатки, smart-технології

Особливості впливу воєнного стану на туристичні комплекси України

ДОДАТОК В

Основні блоки оцінювання туристичної привабливості та приклади індикаторів Порівняльна характеристика методів оцінювання туристичної привабливості

Метод	Переваги	Обмеження
Кількісний	Об'єктивність, простота порівняння	Не враховує емоційні чи суб'єктивні фактори
Якісний	Глибина аналізу, суб'єктивне сприйняття	Може бути упередженим, складність у порівнянні
Експертні оцінки	Фахова думка, гнучкість	Суб'єктивність, залежність від рівня експертів
Соціологічні опитування	Залучення думки туристів, орієнтація на споживача	Потреба в репрезентативній вибірці
Big Data	Актуальність, швидкість оновлення інформації	Високі технічні вимоги, складність обробки
Геоінформаційний аналіз	Візуалізація, просторовий аналіз	Не завжди доступні точні дані

ДОДАТОК Г

Основні типи природних туристичних ресурсів України

Тип ресурсу	Регіони поширення	Потенційне використання
Гірські ландшафти	Карпати, Кримські гори	Гірськолижний, активний, екотуризм
Морські узбережжя	Одеська, Херсонська, Миколаївська області	Пляжний, оздоровчий, водний туризм
Лісові масиви	Полісся, Карпати, частково Поділля	Екологічний, пішохідний туризм
Мінеральні джерела	Закарпаття, Львівщина, Харківщина, Полтавщина	Бальнеологічний, санаторно-курортний
Озера, річки, водосховища	Шацькі озера, Дніпро, Південний Буг, Дністер	Риболовля, водний, кемпінг, круїзи
Степові та напівпустельні зони	Південна Україна, Донбас	Сафарі-туризм, етнографічний туризм

Структура природно-заповідного фонду України (2024 р.)

Категорія ПЗФ	Кількість об'єктів	Площа, тис. га	Основне значення
Біосферні заповідники	5	285,7	Глобальне природоохоронне значення
Природні заповідники	19	142,1	Наукове вивчення природи
Національні природні парки	54	1238,6	Туристичне, освітнє, рекреаційне
Регіональні ландшафтні парки	89	774,4	Екотуризм, збереження ландшафтів
Заказники, пам'ятки природи тощо	8675	2097,3	Локальна охорона флори і фауни
Разом	8842	4538,1	

ДОДАТОК Д

Порівняльний аналіз туристично-рекреаційних комплексів Київського,
Одеського та Полтавського регіонів

Регіон	Комплекс	Туристів/рік (тис.)	Об'єктів розміщення	Істор.-культ. об'єктів	Середній рейтинг	Подій/рік	Транспортне сполучення
Київський	Київ	1500	300	200	4.7	250	залізниця, авто, авіа
Київський	Переяслав	70	15	50	4.5	20	автошляхи
Київський	Вишгород	40	10	20	4.3	12	автошляхи
Одеський	Одеса	1100	270	160	4.8	220	залізниця, авто, авіа
Одеський	Затока	500	120	10	4.2	40	автошляхи
Одеський	Вилкове	60	18	25	4.4	15	обмежене
Полтавський	Миргород	80	25	10	4.6	15	залізниця, автошляхи
Полтавський	Великі Сорочинці	35	10	14	4.7	20	автошляхи
Полтавський	Диканька	22	7	13	4.3	10	автошляхи

Оцінка обмежень туристично-рекреаційних комплексів Київського, Одеського
та Полтавського регіонів

Комплекс	Сезонність (1–5)	Наявність готелів	Онлайн-присутність	Заходи у міжсезоння	Іноземний туризм	Інфраструктура
Київ	1	дуже добра	дуже висока	так	високий	відмінна
Переяслав	3	середня	середня	частково	низький	добра
Вишгород	3	обмежена	низька	ні	відсутній	середня
Одеса	2	дуже добра	дуже висока	так	високий	відмінна
Затока	5	середня	середня	ні	середній	добра
Вилкове	4	обмежена	низька	частково	низький	обмежена
Миргород	2	добра	висока	так	низький	добра
Великі Сорочинці	4	середня	середня	ні	дуже низький	середня
Диканька	3	обмежена	низька	ні	відсутній	середня

ДОДАТОК Е

Проблеми і бар'єри розвитку туристичної сфери Київського, Одеського та
Полтавського регіонів

Регіон	Матеріально-технічні бар'єри	Кадрові труднощі	Вплив війни	Логістика та транспорт
Київський	Високі витрати на утримання інфраструктури, потреба в оновленні музеїв та об'єктів	Мобілізація персоналу до ЗСУ, еміграція	Постійні тривоги, ризики атак	Задовільна в центрі, слабка в області
Одеський	Часткові руйнування, закриття курортів	Масовий виїзд фахівців, тимчасова зайнятість	Повітряні удари, заборона на морський відпочинок	Ускладнення залізничного й автобусного сполучення
Полтавський	Потреба у модернізації, застаріле обладнання	Виїзд кадрів за кордон, низька оплата	Психологічна напруга, тимчасове перепрофілювання	Середній рівень, особливо в Опішній Диканьці

Зміни у функціонуванні туристичних об'єктів трьох регіонів в умовах війни

Об'єкт (регіон)	Турпотік до війни (тис./рік)	Турпотік 2024 (тис./рік)	Перепрофілювання	Наявність укриття	Подієвий туризм
Києво-Печерська лавра (Київ)	150	60	ні	так	призупинено
Переяслав-Хмельницький музей	40	18	ні	частково	неактивний
Приморські курорти Затоки (Одещина)	180	25	так	обмежено	скасовано
Одеський оперний театр	120	55	ні	так	скорочено
Курорт Миргород (Полтавщина)	80	45	частково	так	частково
Гончарний центр Опішні	20	11	ні	частково	скорочено

ДОДАТОК Є

Стан та привабливість туристично-рекреаційних комплексів у трьох регіонах
України (2024 р.)

Комплек с / Локація	Область	Тип туризму	Інфраструкту ра проживання	Транспорт на доступність	Сервіси	Загальний рівень привабливос ті
Миргоро д	Полтавськ а	Санаторно-ку рортний	Високий	Середній	Медичні, СПА	Високий
Опішня	Полтавськ а	Етнотуризм	Середній	Середній	Музеї, гончарст в о	Високий
Полтава	Полтавськ а	Міський культурний	Високий	Високий	Музеї, фестивалі	Високий
Обухів (Зелений туризм)	Київська	Екотуризм , агротуризм	Середній	Середній	Екоферми , дегустації	Середній
Київ (центр)	Київська	Урбаністичн и й, культурний	Високий	Високий	Музеї, гастро, іvents	Високий
Одеса (центр)	Одеська	Морський, культурний	Високий	Середній	Пляжі, нічне життя	Високий
Затока	Одеська	Морський	Середній	Низький	Готелі, харчуван н я	Середній

Напрями розвитку туристичної інфраструктури у Полтавській, Київській та
Одеській областях

Напрямок змін	Конкретні заходи	Очікувані результати
Інфраструктурна модернізація	Реконструкція доріг, освітлення, вказівники, санвузли	Підвищення комфортності та доступності
Тематизація ТРК	Визначення унікальних образів локацій (гончарство, вино, культура)	Зростання впізнаваності, туристичної привабливості
Цифрові рішення	Мобільні додатки, онлайн-карти, бронювання	Полегшення навігації, підвищення зручності
Підготовка персоналу	Курси для гідів, мовна підготовка, стандарти обслуговування	Професіоналізація сфери туризму
Екологічна складова	Екопарковки, сортування сміття, енергозбереження	Формування іміджу відповідального туризму
Промоційна політика	Рекламні кампанії, брендуння, фестивалі	Залучення нових категорій туристів
Партнерство з бізнесом	Гранти, співфінансування, спільні проекти	Стимулювання розвитку малого бізнесу